

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 34 ★ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1980 ★ ΤΕΒΕΤ 5741

עֵשָׂה חֹסֵד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֵרֶץ בְּאֵלֹהֵי חַפְצֵי נַאֲסָה

«... ὁ ποιῶν ἔλεος, κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς ταῦτα εὐαρεστοῦμαι, λέγει Κύριος, Ἰερειμ. 9:23).

ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ: ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Η ΣΥΜΠΝΟΙΑ, ή φιλανθρωπία, ή φιλαλληλία κλπ. είναι ἀρετές πού ἀνεβάζουν ψυχικά τόν ἄνθρωπο, μιά καί μέ αὐτές βγαίνουμε ἔξω ἀπό τόν ἑαυτό μας: ἀσχολούμεθα καί βοηθάμε τό διπλανό μας, τούς ἄλλους. Γινόμαστε πραγματικά παιδιά τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μέ τέτοιες πράξεις Αὐτόν μιμούμεθα καί τά δικά Του προστάγματα ἀκολουθοῦμε.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ σημασία καί περιεχόμενο ἀποκτοῦν αὐτές οἱ ἀρετές γιά τίς μειονότητες. Οἱ διάφορες μειονότητες (θρησκευτικές, ἐθνικές, φυλετικές κλπ) αἰσθάνονται περισσότερο έντονη τήν ἀνάγκη νά δείξουν παρόμοια αἰσθήματα στό δικό τους κύκλο, ἀλλά καί πρὸς τούς ἔξω ἀπό αὐτόν.

Η ΑΝΑΓΚΗ αὐτή, γιά τίς μειονότητες, δέν προέρχεται μόνο ἀπό τήν ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς « Ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ἰσχύς ». Προέρχεται καί ἐπιβάλλεται ἀπό ἐσωτερικές παρορμήσεις κι ἀπό τίς συνθηκές ἀντιμετώπισης τοῦ περιβάλλοντος. Ὅποιος ἔχει βρεθῇ γιά μακρό χρονικό διάστημα μόνος σέ ξένη γῆ, μπορεῖ νά ἀντιληφθῇ τά ὅσα λέμε.

Η ΙΣΧΥΣ πού φέρνει ἡ ἔνωση εἶναι, ἀναμφισβήτητα, ἕνας ἀξιόλογος (κι ἀξιόμαχος) ἐξωτερικός παράγων. Οἱ ἀρετές, ὅμως, πού ἐξετάζουμε ὁδηγοῦν σέ κάτι ἀνώτερο: στήν ἐσωτερική, τήν ψυχική γαλήνη καί κραταίωσι. Ἀποτελοῦν ἕνα τρόπο ζωῆς.

ΕΜΕΙΣ οἱ Ἑβραῖοι, πού ἀποτελοῦμε μιά τόσο ἄγρια συκοφαντηθεῖσα καί διωχθεῖσα θρησκευτική μειονότητα, ἐμεῖς, τά εὐκόλα καί πρόχειοα θύματα τοῦ κάθε -ισμοῦ πού φάνηκε στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἐμεῖς μπορούμε νά καταλάβουμε τή σημασία καί τή βαρύτητα αὐτῶν τῶν ἀρετῶν. Καί μέ τή στάσι μας καί τή ζωή μας ὀφείλουμε νά βοηθάμε στήν ἐπικράτησί τους. Μέσα κι ἔξω ἀπό τήν κοινότητά μας. Σέ ὅλες τίς ἐκφράσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Στό Δευτερονόμιο (15, 10 – 11) διαβάσαμε:

«Νά δώσεις στὸν ἐνδεῆ ἀδελφὸ σου γενναιόδωρα, κι ὅταν τοῦ δίνεις κάτι, μὴ λυπᾶσαι, γιατί γιὰ τοῦτο τὸ πράγμα θά σ' εὐλογῇ ὁ Κύριος ὁ Θεός σου σέ κάθε ἐργασία σου καί σέ κάθε ἐγχείρημά σου. Γιατί ποτέ δὲν θά λείψῃ ὁ φτωχὸς ἀπὸ τῆ γῆ. Γιὰ τοῦτο, Ἐγὼ σέ προστάζω ν' ἀνοίξης πλούσια τὸ χέρι σου στὸν φτωχὸ καί ἐνδεῆ ἀδελφὸ σου».

Οἱ θεῖες αὐτές προσταγές ἐφαρμόσθησαν καί ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, καί ἀνηγάγησαν σέ πραγματικὴν ἐπιστήμην πού ὀνομάζομε σήμερα «Φιλανθρωπία». Στὴ φιλανθρωπία πού,

προκειμένου γιὰ τοὺς Ἑβραίους ἐπονομάζομεν «ἐβραϊκὴν ἀλληλεγγύη», ὀφείλει ὁ ἐβραϊκὸς λαὸς τὴν θαυμαστήν ἐπιβίωσή του, παρὰ τὸν σκληρὸ καί συνε-

χῆ κατατρεγμὸν του, τοὺς ἀκαταπαύστους διωγμούς καί τίς συχνές θανατώσεις ὁλοκλήρων ἐβραϊκῶν πληθυσμῶν σέ διάφορες χῶρες.

ΜΠΑΡΟΥΧ ΣΙΜΠΗ:

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ

Κοινωνιολογική καί
Θρησκευτική ἀνάλυση

Οἱ χιλιετίες διωγμοὶ ἐδημιούργησαν στὸν Ἑβραῖο μιὰν εἰδική ψυχολογία. Τὸν ἔκαμαν κάπως μοιρολάτρην κι ἔδωσαν στὴ ραββινικὴ διδασκαλία ἓνα χρώμα στωϊκῆς φιλοσοφίας.

Μιά μὴ Ἑβραία μάνα, νανουρίζουσα τὸ παιδί της, πιστεύει ὅτι τοῦτο θά μεγαλώσῃ, ὅτι θά εἶναι τὸ καμάρι της κι ὅτι θά τὸ ἔχῃ στήριγμα στὰ γεράματά της. Μιά Ἑβραία μάνα, ὅμως, νανουρίζοντας τὸ παιδί της, ἔχει μέσα της μιὰν ἀμφιβολία, μιὰν ἀνησυχία: Θά προλάβῃ ἄρα γε νά μεγαλώσῃ τὸ παιδί της; Κι ἂν προλάβῃ νά μεγαλώσῃ θά ζήσῃ αὐτὴ γιὰ νά τὸ καμαρώνῃ; Γιατί σέ κάθε γενιά σηκώνεται ἓνας σφαγέας, πότε οὗτος λέγεται Τορκουεμάδας, πότε Πετλιούρα, πότε Μπαχάλοβιτς καί πότε λέγεται Χίτλερ, καί διοργανώνει σφαγές Ἑβραίων σέ κλίμακα πού ἡ ἀνθρώπινη φαντασία ἀδυνατεῖ ν' ἀγκαλιᾷ. Ἐν ὀνόματι ἐνὸς ἀρχηγοῦ ἢ μιᾶς ἄρρωστης ἰδεολογίας, ἐκδίδονται ἐγκληματικές διαταγές καί τὸ ἐβραϊκὸν αἷμα ρεεῖ ποταμὸν, καί μαζί μὲ τὸ αἷμα, ἀπλώνεται τὸ πένθος κι' ἡ δυστυχία. Ὁρφανά, ἄστεγοι, ἀπροστάτευτοι ὑπάρξεις ζητοῦν βοήθεια. Ποιὸς θά μεριμνήσῃ γι' αὐτοὺς; Ἡ ἀνθρώπινη καί ἰδιαίτερα ἡ ἐβραϊκὴ ἀλληλεγγύη, ἡ ἐλεημοσύνη κι ἡ φιλανθρωπία.

Ἐλεημοσύνη καί φιλανθρωπία

Ἐλεημοσύνη εἶναι ἡ βοήθεια πού παρέχεται στὸν ἀναξιοπαθόντα γιὰ ν' ἀνακουφισθῇ προσωρινά. Φιλανθρωπία εἶναι ἡ βοήθεια πού ἔχει σκοπὸ νά δώσῃ τὴ δυνατότητα στὸν βοηθούμενο νά ὀρθοποδήσῃ καί νά ἐξασφαλίσῃ πιά τὸ ψωμί του μὲ δικά του μέσα, μὲ τὰ προσόντα του.

Ἡ ἀκριβὴς τοποθέτησις τῶν δύο αὐτῶν ἐννοιῶν κι ὅσα σχετικὰ μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία, καθοδηγοῦν στίς πράξεις τοὺς ὅσους ἐπιδίδονται στὴν ἀνακούφισις τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας.

■ Δὲν ὑπάρχει στὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα ἡ λέξη «ἐλεημοσύνη». Ὑπάρχει ἡ λέξη «τσεδεκά» πού σημαίνει «δικαιοσύνη». Ἐκεῖνος πού ἔχει τὸ περιττόν, ἔχει ὑποχρέωσις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων νά κάνῃ «δικαιοσύνη» ἀπέναντι τοῦ στερουμένου τοῦ ἀπαραίτητου. Μ' ἄλλα λόγια, ὁ καθένας μᾶς ἔχομεν τὸ καθήκον, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, νά ἐνδιαφερώμεθα ἐμπρακτὰ καί ἀποτελεσματικὰ γιὰ τὴν

ἐξασφάλισις τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Κάτι τέτοιο ἐκφράζει ὁ ποιητὴς Ἀχ. Παράσχος στοὺς στίχους του:

«Ὅποιος τὰ πλούτη του σκορπᾷ

Ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς τὰ κλέβει».

Συναντοῦμεν τὸν πρῶτον κώδικα τῆς ἐλεημοσύνης στὸ Δευτερονόμιον. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ὑπῆρξεν ἀκόμα καί στὴν ἀρχαιότητα ἀποτελεσματικὴ. Ἐχομεν περὶ τούτου τὴ μαρτυρία τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει σέ μιὰν πρὸς τὸν Ἀρχιερέα Θεόδωρον ἐπιστολὴν του, ὅτι «οὐδεὶς Ἰουδαῖος ἐπαίτεϊ». Ὁ Κῶδιξ αὐτὸς ἀναπτύχθηκε καί ἐξελίχθηκε σύμφωνα μὲ τίς ἀνάγκες τῆς ἐβραϊκῆς ζωῆς, κι ὁ μέγας Μαΐμονιδης, ζήσας τὸν 12ον αἰῶνα, τὸν συνοψίζει ὡς ἑξῆς, ὡς πρὸς τὴ σειρά τοῦ πιὸ θεαρέστου τρόπου ἐλεημοσύνης:

- 1) Ὁ καλῦτερος τρόπος ἐλεημοσύνης συνίσταται στὴ χορήγησις στὸν φτωχὸ τῶν μέσων γιὰ νά ἐργάζεται.
- 2) Κατόπιν ἔρχεται ὁ τρόπος πού οὔτε ὁ ἐλεῶν νά γνωρίζῃ ποιὸν ἐλεεῖ, οὔτε ὁ ἐλεούμενος νά γνωρίζῃ ποιὸς τὸν ἐλεεῖ.

Τὸ Κοινοτικὸ Συσσίτιο ἀπόρων μαθητῶν «Ματανὸτ Λαεβγιονίμ» Θεσσαλονίκης, ἀρχές 20ου αἰῶνος.

- 3] "Όποιος έλεε μυστικά, ρίχνοντας π.χ. τὸ βοήθημά του ἀπ' τὸ παραθυρὸ στὴν κατοικία τοῦ φτωχοῦ.
- 4] "Όποιος δίνει χωρὶς νὰ ξερᾷ σέ ποιὸν δίνει, ἐνῶ ὁ λαμβάνων γνωρίζει τὸν εὐεργέτην του.
- 5] "Όποιος δίνει πρὶν τοῦ ζητηθῆ ἢ βοηθεῖα του.
- 6] "Όποιος δίνει ὅταν ζητεῖται ἡ βοήθειά του.
- 7] "Όποιος δὲν δίνει ἄρκετὰ, ἀλλ' ὅμως δίνει μ' εὐχαρίστηση.
- 8] "Όποιος δίνει χωρὶς εὐχαρίστηση.

Κατὰ τὸ Ταλμούδ, ἡ σειρὰ προτεραιότητος στὴν ἐλεημοσύνη εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἡ γυναῖκα περιθάλπεται πρὶν ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ὁ μορφωμένος κί ὁ σπουδαστής πρὶν ἀπὸ τὸν ἀγράμματο. Εἰδικὴ πρόνοια λαμβάνεται ἀπὸ τὸ Ταλμούδ γιὰ τοὺς σπουδαστές. Ἀπαγορεύεται σ' ἕνα σπουδαστὴ νὰ ἐγκατασταθῇ σὲ πόλη ὅπου δὲν ὑπάρχει ταμεῖον περιθάλψεως (Σανεδρίν 17β).

Ἦταν φυσικὸ, τ' ἄνωτέρω καὶ πολλὰ ἄλλα, νὰ δημιουργήσουν παρὰδοση φιλαλληλίας στοὺς Ἑβραίους. Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν ἐλεημοσύνη, οἱ ἑβραϊκὲς κοινότητες διατηροῦσαν ταμεῖα ἀγαθοεργίας, πού συνέδραμαν τὰ ὄρφανά, τίς χήρες, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς σπουδαστές στὶς ποικίλες ἀνάγκες τους. Αὐτὰ τὰ ταμεῖα ἀγόραζαν ἀκόμα καὶ τοὺς Ἑβραίους σκλάβους στὰ παζάρια γιὰ νὰ τοὺς ἀποδώσουν τὴν ἐλευθερία, χορηγοῦσαν ἐπαγγελματικὰ δάνεια κλπ. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὠλοκληρώθηκε ἡ ἔννοια τῆς «ἐλεημοσύνης» μὲ τὴ δημιουργία τῆς ἔννοιας τῆς «φιλανθρωπίας».

Ἡ φιλανθρωπία

Κατὰ τὴν ὠλοκληρωμένη ἔννοιά της, ἡ φιλανθρωπία προσέλαβε τὴ μεγαλύτερη ἀνάπτυξη μεταξὺ τῶν Ἑβραίων τὸν περασμένο αἰῶνα, ἀμέσως μετὰ τίς σφαγές τῆς Τσαρικής Ρωσίας τοῦ 1881. Οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον ἑβραϊκὲς κοινότητες κί ὀργανώσεις διωργάνωσαν τὴν περίθαλψη καὶ τὴ μετανάστευση τῶν καταδιωκομένων στοῦ Νέου Κόσμου, ἀλλά

καὶ σὲ χώρες τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου. Γυμνοὶ παραλαμβάνονταν καὶ στέλλονταν στὴ Βόρεια καὶ Νότιο Ἀμερικὴ ὅπου τοὺς ἐξασφαλιζόταν κατοικία, ἐπιπλα, ἐργασία. Δημιουργήθηκαν τότε καὶ ἀγροτικὰ ἀκόμα ἑβραϊκὰ χωριά στὴν Ἀργεντινῇ. Στὴν ἴδια τῇ Θεσσαλονικῇ ἀνεγέρθη ὁ συνοικισμὸς «Βαρώνου Χίρς», παρὰ τὸν παλιὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ γιὰ τὴ στέγαση τῶν ἐκ Ρωσίας προσφύγων, μέχρι τῆς μεταναστεύσεώς τους στὴν Ἀμερικὴ. Ὁ συνοικισμὸς αὐτὸς χρησιμοποιοῦντο κατόπιν γιὰ τὴ στέγαση τῶν πυρποπαθῶν τῆς Θεσσαλονικῆς.

■ Παρόμοια δράση διωργανώθηκε καὶ κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, μετὰ τὸ παγκρὸν τῆς Οὐκρανίας. Τὸ ἴδιον κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καὶ μετ' αὐτόν. Μὲ τὴ βοήθεια τῶν παγκοσμίων ἑβραϊκῶν ὀργανώσεων, ἑκατοντάδες χιλιάδων διασωθέντες ἀπὸ τὴν χιτλερικὴ λαίλαπα Ἑβραῖοι, ἐγκατεστάθησαν σὲ διάφορες χώρες γιὰ νὰ ξαναδημιουργήσουν μιά ζωὴ ἡσυχίας κί ἐργασίας. Χιλιάδες Ἑβραῖοι ἐξ Ἑλλάδος παρελήφθησαν γυμνοὶ καὶ ἐγκατεστάθησαν σὲ κατοικία κί ἐργασία σὲ διάφορες χώρες, ἐνῶ παράλληλα οἱ ἑλληνικὲς ἰσραηλτικὲς κοινότητες ἐβοηθοῦντο οἰκονομικὰ ἀδρά ἀπὸ τίς ἴδιες ὀργανώσεις γιὰ ν' ἀνταπεξέλθουν στὶς ἀμεσες ἀνάγκες τῆς περιθάλψεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ θρησκευματος. Σήμερα, ἀκόμα, ἑκατομμύρια δραχμῶν σὲ συνάλλαγμα εἰσρέουν κάθε χρόνον στὴν Ἑλλάδα, προερχόμενα ἀπὸ τίς ἑβραϊκὲς ὀργανώσεις γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῆς περιθάλψεως τῶν διαφόρων ἰσραηλιτικῶν κοινοτήτων.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξασφαλίζεται ἡ λειτουργία τοῦ θρησκευματος καὶ τῆς ἐκπαίδευσως, ἀνηγέρθησαν κατοικίες γιὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς Βόλου καὶ Λαρίσης, ἀνεγέρθηκε ὠραῖο ἑβραϊκὸ σχολεῖο στὴν Ἀθῆνα, σπουδάζουν νέοι σὲ ἱερατικὲς σχολές τοῦ ἐξωτερικοῦ γιὰ νὰ πληρώσουν τὰ κενὰ πού δημιούργησε ἡ ἀπέραντη χιτλερικὴ σφαγὴ κλπ.

■ Γιὰ τὰ τεράστια ποσὰ πού, ὡς ἄνωτέρω, δαπανῶνται,

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

Ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἀγαθοεργία, *Τσεντακά*, ἡ ὑποχρέωση τῆς βοήθειας τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ἐχόντων ἀνάγκη, τονίζεται ἐπανειλημμένως στὴ Βίβλο, οἱ δὲ ραββῖνοι ἀναγνώρισαν αὐτὴ σάν μία ἀπὸ τίς θεμελιώδεις *Μιστσότ*, ἐντολές, τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

♦ Ἀπὸ παλαιστῆων χρόνων, ὅταν ἀκόμη ἡ ἔννοια τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας καὶ μέριμνας ἦταν ἀγνωστὴ στοῦ κόσμου, οἱ Ἑβραῖοι, ἐμποτισμένοι καὶ γαλουχημένοι μὲ τίς ἠθικὲς βιβλικὲς διδασκαλίες, καθιέρωσαν τὴν *Τσεντακά*, ὑπὸ τὴν εὐρύτερη ἔννοια καὶ μορφὴ της, σάν ἕνα ἱερὸ θεσμὸ. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ὑπῆρξαν οἱ ποικιλόμορφοι θεσμοί, ἰδρύματα, σωματεῖα καὶ ὀργανώσεις πού ἀναδείχτηκαν σὰ πλαίσια τῶν ἰσραηλιτικῶν Κοινοτήτων, τόσο στοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσο καὶ στοῦ ἐξωτερικοῦ, κατὰ τὴ μακρόχρονη ἑβραϊκὴ ἱστορία.

♦ Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀμοιβαιότητος μεταξὺ ὄλων τῶν μελῶν τοῦ λαοῦ, κάθε κοινωνικῆς τάξης καὶ οὐμάδος, σφυρηλάτησε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ κάθε Ἑβραίου τὴν ἀρχή: «*κόλ γισραέλ Χαβερίμ*» ὅτι, ὅλοι τοῦ Ἰσραὴλ ἀποτελοῦν μίαν Ἀδελφότητα, καὶ ὅπισε τοὺς Ἑβραίους μὲ τὴν ἀποφασιστικότητα νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ πάσης φύσεως προβλήματα καὶ τοὺς παντοειδεῖς ἐχθροὺς τους.

♦ Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ὁμοψυχίας καὶ τῆς ἐνότητος χρειαζόμαστε καὶ σήμερα. Θὰ πρέπει ὅλοι μας νὰ ἔχουμε σάν γνώμονα καὶ καθοδηγητὴ τῶν σκέψεών μας τίς ἀνάγκες καὶ τὸ συμφέρον τοῦ γενικότερου καλοῦ, καὶ νὰ ἀνυψωθοῦμε πάνω ἀπὸ τίς ὀποιεσδήποτε τυχόν στιγμιαίες διαφορές. Χάρης στὴν *Ἐνότητα* ἐπιζητήσαμε: χάρις στοῦ αἰσθημα τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀμοιβαιότητος ξαναγεννήθηκε ὁ ἑλληνικὸς Ἑβραϊσμὸς μετὰ τὴν τραγωδία τῆς κατοχῆς, μὲ τὴν αὐθόρμητη συμπάρασταση τῆς Joint καὶ τῶν ἀδελφῶν μας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως, πολὺ ὀρθά, παρατηρεῖ ὁ ἀείμνηστος Μπαρούχ Σιμπὴ στοῦ περί Φιλανθρωπίας ἄρθρο του.

♦ Μόνο μὲ τὴν Ἐνότητα, θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε τὴν ἱστορικὴ πορεία μας, ἔχοντας πάντα γιὰ καθοδηγητὴ τίς ἀκατάλυτες διδασκαλίες τῆς πνευματικῆς μας κληρονομιάς. Οἱ καιροὶ εἶναι κρίσιμοι: ὅς βαδίσουμε ὅλοι στὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπιση τῶν σοβαρῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν κινδύνων.

Η.Σ.

‘Η μέριμνα τῶν ἡλικιωμένων ἦταν ἀνέκαθεν μία ὑψηλή ἀπαστολή τῆς κάθε Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος. Στὴν εἰκόνα μία ὁμάδα τροφίμων ἑνὸς ἐβραϊκοῦ γηροκομείου τῆς Νέας Ὑόρκης, τέλος 19ου αἰῶνος.

χρεώνονται κανονικά μὲν, ἀλλὰ συμβολικά οἱ εὐεργετούμενοι. Ἐκεῖνος πού παραλήφθηκε γυμνός γιὰ νὰ μεταφερθῇ κι ἐγκατασταθῇ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου, γνωρίζει τί χρωστάει στὴν ὀργάνωση ἢ κοινότητα πού τὸν βοήθησε. Δὲν ζητεῖται ποτὲ ἡ ἐξόφληση τῆς ὀφειλῆς, γιατί πρόκειται γιὰ ἠθικὸ χρέος. Ἀλλ’ ὁ εὐεργετηθεὶς, μόλις ὀρθοποδήσῃ καὶ ἔχει κάποια σχετικὴ οἰκονομικὴ ἀνεση, θὰ πληρώσῃ, μὲ δωρεές τὸ χρέος του, γιὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ παραλαβὴ καὶ ἄλλου γυμνοῦ ἀναξιοπαθοῦντος ὁμοθρήσκου κι ἡ μεταφορὰ του σὲ μακρινή χώρα γιὰ ἐγκατάσταση, κ.ο.κ., ἐξασφαλίζοντας οὕτω τὴ διαιώνιση καὶ διατήρηση ἀθίκτου τῆς ἀλυσίδος τῆς ἐβραϊκῆς ἀλληλεγγύης.

Σημασία τῆς ἐννοίας «Τσεδεκά»

Ἡ ἀνυπαρξία στὴν ἐβραϊκὴ τῆς λέξεως «Ἐλεημοσύνη», ἡ ὁποία ἀποδίδεται ὅμως μὲ τὴν τοιαύτη «Τσεδεκά» (δικαιοσύνη), ἀποδείχνει ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσῆ ἐλήφθη πρόνοια ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους νὰ μὴ ταπεινῶνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπο. Ὁ ἐλεῶν τὸν πλησίον ἔχει καθῆκον ἐκ τοῦ Θεοῦ νόμου νὰ σέβεται τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ βοηθουμένου συνανθρώπου. Οἱ ἱεροδιδάσκαλοι διδάσκουν ὅτι ὁ ἐλεούμενος ὠφελεῖ τὸν ἐλεοῦντα περισσότερο ἀπ’ ὅ,τι ὠφελεῖται ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν «Τσεδεκά», διότι ἀποδεχόμενος τὴν ἐλεημοσύνη του, τοῦ προσφέρει μιὰ ἠθικὴ καὶ ψυχικὴ ἱκανοποίηση ἀπείρα πολυτιμότερη ἀπὸ τὸ βοήθημα πού ἔλαβε.

Γιὰ τὸ Ταλμούδ (Ἀβόθ 1,2) ἡ ἐλεημοσύνη (ὑπὸ τὴν ἐννοία τῆς «Τσεδεκά») ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς βάσεις τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Ὁ Ραμππὴ Ἀκιβά ἔλεγεν ὅτι «ὁ Θεός, πατέρας τῶν πλουσίων καὶ τῶν φτωχῶν, ἐπιθυμεῖ ὁ-

πως οἱ μὲν βοηθοῦν τοὺς δέ, γιατί ἔτσι ὁ κόσμος θὰ εἶναι μιὰ φωλιὰ ἀγάπης».

Στὸ βιβλίο τοῦ προφήτη Ἡσαΐα (58, 7) ἐντέλλεται ὁ ἄνθρωπος νὰ μοιράζεται τὸ ψωμί του μὲ τὸν πεινασμένο καὶ νὰ δίνει ρούχα καὶ στέγη στοὺς ἔχοντες ἀνάγκη. Στὸ βιβλίο τοῦ Ἰώβ (29, 5) διαβάζομεν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι μάτια γιὰ τὸν τυφλό, πόδια γιὰ τὸν χωλό, καὶ πατέρας γιὰ τὸν φτωχό». Κατὰ τοὺς ἱεροδιδασκάλους, ὁ ἐνδεὴς ἔχει ὑποχρέωση νὰ δεχθῇ τὴν ἐλεημοσύνη πού τοῦ προσφέρεται: «Ὅποιος θέτει σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ του ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ τὴν ἐλεημοσύνη, ὅταν τὴ χρειάζεται, διαπράττει ἐγκλημα» (Πεά 8, 21β).

■ Τὸ Ταλμούδ καθορίζει ὅτι ὁ καθένας ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ διαθέτῃ τὸ ἕν δέκατον τῶν προσόδων του γιὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς (Κετουμπά 50α. Πεά 1, 15β). Ἡ δεκάτη αὕτη κατέστη ὑποχρεωτικὴ τὸν Μεσσιῶνα στὶς ἐβραϊκὲς κοινότητες τῆς Εὐρώπης.

Στὴν ἐποχὴ μας ἡ φιλανθρωπία προσέλαβε ἐκτενεστάτη ἐννοία. Θεωρεῖται φιλανθρωπία ἀκόμα κι ἡ ἀπονομή βραβείων σὲ φτωχοὺς ἀλλὰ καλοὺς λογίους ἢ φοιτητές.

■ Ὅπως βλέπομε ἀπ’ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω, ἡ ἐλεημοσύνη – φιλανθρωπία θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους πράξη «δικαιοσύνης» ὑπαγορευθεῖσα ἀπὸ τὸ Θεό, σάν μέσο ἐξασφάλισης τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας καὶ μετατροπῆς τῆς κοινωνίας σὲ «φωλιὰν ἀγάπης». Ἀνάμεσα στὶς ταλαιπωρίες του, ὁ ἐβραϊκὸς λαὸς καλλιέργησε τὸν ὑψηλὸν αὐτὸν θεσμό πού τοῦ ἐξασφάλισε πολλὰ καλὰ, ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα – καὶ μάλιστα τὸ σπουδαιότερο – εἶναι ἡ ἐπιβίωσή του.

ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΑΨΙΤΗ:
ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ
(1901–1931)

Ὁ Ἰωσήφ Ἡλία Καπούλιας, ὅπως ἦταν τὸ πραγματικό ὄνομα τοῦ λογοτέχνη Γιωσέφ Ἐλιγιά, ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς γλυκοὺς καρπούς τοῦ ἀνταμώματος τῶν δύο πανάρχαιων πολιτισμῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ. Τοῦ ἐνὸς πολιτισμοῦ, ἡ Ἀκρόπολη ἔστησε σέ μακρινὰ βάθη τὴν ἰδέα ὀλοφώτειν μετὰ τὴ μορφή τοῦ κάλλους, ὑψώνοντας, με-

τὸ κλασικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ μέτρο, τὴν ὁμορφιά σέ θρόνους θεϊκοὺς. Τοῦ ἄλλου πολιτισμοῦ, ἡ Σιών σκόρπισε κάποτε στὴν οἰκουμένη, μετὰ τὸ δόγμα τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς, τὸ πνεῦμα τοῦ ἐνὸς Θεοῦ. Γόνος αὐτῆς τῆς κράσης, δηλαδή τῆς Τέχνης καὶ τῆς Θρησκείας, ὁ Ἐλιγιά συνειδητοποίησε νωρὶς μὴ καὶνούργια πορεία,

μετὰ τὴν ἐλπίδα πὺς ἴσως ἔτσι ν' ἀποχτοῦσε ἡ ζωὴ, τουλάχιστον στὸ χῶρο μας, ἕνα ἰδιαίτερο νόημα. Καὶ ἡ πορεία του αὐτῆ, ὅπως φανερώνεται στὰ πνευματικά του δημιουργήματα, τὸν παρουσιάζει σὰν τὸν ἑλληνοεβραϊὸ λόγιο μετὰ τὴ βιβλικὴ μακαριότητα καὶ φιλοσοφικὴ σκέψη, σὰν ἀτρεχτὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἐξαγνισμένου ἀνθρώπου.

Γεννημένος τὸ 1901 στὰ Γιάννινα, μοναδικὸς γιὸς φτωχῶν γονέων, ὀρφανὸς ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια ἀπὸ πατέρα, μετὰ μὴ μάνα πού ξενοδοῦλεγε γιὰ νὰ ζήσουν καὶ γιὰ νὰ τὸν μορφώσῃ, ὁ Ἐλιγιά μεγάλωνε συντροφευμένος ἀπὸ τὴν ὁδύνη, Μαθητὴς ἀκόμα στὴν ALLIANCE ISRAELITE τῶν Γιαννίνων παρουσιάστηκε σὰν ποιητὴς μετὰ στίχους του πού δημοσιεύτηκαν στὸ περιοδικὸ «Ἰσραὲλ» (1917–1918) τῶν Τρικλῶν τῆς Θεσσαλίας. Πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο του ποίημα μετὰ τίτλο «Οἱ τρεῖς Ραββίνοι», μετὰ τὸ ὁποῖο θρηνοῦσε τὴ μοῖρα τοῦ τότε Ἰουδαϊσμοῦ, προβάλλοντας ταυτόχρονα τὴν πίστη γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τῶν Ἑβραίων. Τὸ ξεκίνημά του αὐτὸ ἔδινε τίς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἐκτιμηθεῖ ὁ ἐπηρεασμὸς του ἀπὸ τὴ Σιωνιστικὴ κίνηση, πού τότε κυριαρχοῦσε στὴ ζωὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν τῶν Γιαννίνων.

Τὸ 1918 ἀποφοίτησε τῆς ALLIANCE ISRAELITE, στὴν ὁποία τὸ 1919 διορίστηκε δάσκαλος. Εἶναι ἡ περίοδος πού βυθίστηκε στὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς καὶ μητρικῆς του γλῶσσας καὶ στὴ σπουδὴ τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Ἡ ἴδια εὐκαιρία τοῦ δόθηκε μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς του θητείας (1920–1921) στὰ Γιάννινα, ὅπου ἐργαζόταν στὰ γραφεῖα τῆς VIII Μεραρχίας. Τότε αὐτοδίδαχτηκε τὴν Ἑβραϊολογία, τοὺς Ἕλληνες καὶ Λατίνους κλασικοὺς καὶ τὴ γαλλικὴ φιλολογία. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴν ἀποστράτευση του (1921) ἐργάστηκε ξανά στὴν πιὸ πάνω Σχολή, παραδίδοντας, ταυτόχρονα, ἰδιωτικὰ μαθήματα τῆς γαλλικῆς γλῶσσας.

Γνώστης τῆς Ταλμουδικῆς καὶ μεταταλμουδικῆς φιλοσοφίας καὶ ποίησης, ἱκανὸς ἐβραϊστὴς καὶ πνευματικὰ ἀνήσυχος, ὁ Ἐλιγιά ἔκανε τὴν πνευματικὴ του παρουσία στὸ δύσκολο κοινὸ τῶν Γιαννίνων τὸ 1924 μετὰ τὴ διάλεξη «ἡ μεταβιβλ.κὴ ἐβραϊκὴ ποίηση», τὴν ὁποία ἔδωκε στὴ Ζωσιμαία Σχολή, ἀπαγγέλλοντας ταυτόχρονα καὶ τίς πρῶτες του μεταφράσεις ἐβραϊκῶν κειμένων. Οἱ συνεργασίες του ἔπειτα στίς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων: «Ἡπειρος», «Ἡπειρωτικὸς Ἀγὼν» καὶ «Κήρυξ» μετὰ τὸ ψευδώνυμο Ἰούλιος Συγκουλιέρος, τοῦ αὐξήσαν τὸ πνευματικὸ κύρος.

Τὸ ἔργο του ἐκεῖνο φανερώνει τὴν ἐναλλαγὴ τῆς ἐνόρασης καὶ κοσμοθεωρίας τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ καὶ στοχαστῆ Ἐλιγιά. Τὴν ἐποχὴ του ὁ Ἐλιγιά τὴν ἐβλεπε ἀνίκανη νὰ ἐχτιμήσῃ σωστά τὴν ἀξία τοῦ παρελθόντος, καὶ καθόλου πρόθυμη νὰ στήσῃ σωστά, μέσα στὴν ἀναστρεφθεὶς ἀνθρωπότητα, κάποια καινούρια ἐλπιδοφόρα καὶ λαμπερὰ ἀστρα. Ὑπῆρξε ὁ ὁραματιστὴς τῆς ἀξιοκρατίας, πού κάμφονταν ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ἀπὸ παντοῦ ζώνονταν ἀπὸ τὰ γκρεμισμένα σύμβολα καὶ ἀπὸ τὴν ἐρημιά. Σὰν ἰδεολόγος ποθοῦσε νὰ συμβάλῃ στὴν ἀνύψωση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς σέ πνευματικὸ σύμβολο, μακριὰ ἀπὸ πάθη, θρησκευτικὴς διενέξεις καὶ ἀντιξοότητες τῆς ὕλιστικῆς ζωῆς, γι' αὐτὸ καὶ ἔγραφε:

— «Πόσες φορές θυμῆθα τὰ λόγια σου, Θεῖε Μωϋσῆ // κι ἐσένα Ἀμνὲ τρισμάκαρε κι ἀγνὲ τοῦ Μαρτυρίου: // Ὅχι μονάχα μετὰ ψωμάκι ὁ ἀνθρώπος θὰ ζῇ, // παρὰ καὶ μ' ὅτι φθέγγεται τὸ στόμα τοῦ Κυρίου...».

Ἐπειτα, συνειδητοποιώντας τὴν ἀποστολὴ του στοὺς ἀμόθητους τοῦ, ἔσπερνε ἰδανικά, καλλιεργώντας καὶ τὴν καρτερία:

— «Πάντα δειλοὶ, μικρόψυχοι, σὰν τὸ γαῖδουρι ἐμεῖς // μὴ εἰκόνα στάβλου ἐκρύβαμε μερονυχτὶς καὶ σκόλη, // στ' ἄχαρά καὶ στ' ἀφώτιστα τῆς μαύρης μας ψυχῆς, // τοῦ πόθου μας κρυφὸ Ἰνδάλμα κι ἡ ἀπαντοχὴ μας ὅλη».

Μετὰ τὸ γραφτὸ του λόγος ὁ Ἐλιγιά φανέρωνε ὅτι κυριαρχοῦνταν ἀπὸ τὴ γεμάτη ἁρμονία καὶ αὐτάρκεια καθολικὴ ἰδέα, τὴν ὁποία αἰσθανόταν λυτρώτρα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀνωνυμίας. Εἶναι ἡ περίοδος τοῦ ἐπηρεασμοῦ του ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Ἐγέλου, ὅπου ἐπικρατοῦσε ἡ γνωστικὴ ἰδέα. Ἐδῶ ἡ φιλοσοφία ξεπερνάει τὴ θρησκεία καὶ τὴν τέχνη, ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος λευτερεύεται μετὰ τὴν αὐτογνωσία τοῦ πνεύματος. Ἡ ἠθικὴ ἀξία εἶναι συνδυασμένη μετὰ τὸν ἰδανικὸ σκοπὸ καὶ ἡ τελειότητα τῆς ἠθικῆς πραγματοποιεῖται στὸ μέλλον. Ἐτσι οἱ ὁραματισμοὶ τοῦ Ἐλιγιά ἔφεραν τὴν ἀρετὴ νὰ στεφανώνῃ τὸν ἱππότη πού ἐνσάρκωνε τὸ ἰδανικὸ, ξεκινώντας ἀπὸ οὐράνιες χώρες καθυλάλλης στὸ ἀτὶ τῆς ἰδέας:

— «Κάποτε Ιππότης άστρομέτωπος τό ίδανικό / / μέσ' άπό χώρες μακρινές κι ούρανικές έφάνη / / περήφανος και στ' άτι τής ιδέας, τό φτερωτό / / φορώντας τό τριτάχτιό τής άρετής στεφάνι».

Μέ αύτή τή σύνθεση ό 'Ελιγιά έρμήνευσε, σέ μιá διάλεξη του γιά τήν 25 Μαρτίου, τήν 'Ελληνική 'Επανάσταση, ιδεαλιστικά. Τήν είδε «νά προβάλλει μέ τή μεγαλειώδη και κραταιάν πανοπλίαν τών ήθικών άξιών» και άχι άπό τή σκοπιά τών ύλιστικών αίτίων. Είηαι ό άνθρωπιστής, ιδεαλιστής και στοχαστής 'Ελιγιά, πού προχωρούσε μέ βήματα πολύ πρós τά έμπρός άπό τό σύνολο και τό περιβάλλον τής 'Ισραηλιτικής Κοινότητας τών Γιαννίνων, τό όποιο δέν τόν ένωσε και άθέλητα τόν άδίκησε. Έτσι, στά τέλη του 1924 αναγκάστηκε νά έκπατριστεί άπό τά Γιάννινα και νά εγκατασταθεί μέ τή μητέρα του στήν 'Αθήνα, όπου του άνοίχτηκαν καινούριοι πνευματικοί όρίζοντες. Παρακολούθησε νυχτερινά μαθήματα τής Γαλλικής 'Ακαδημίας, ζούσε παραδίνοντας σέ ιδιωτικά σχολεία μαθήματα γαλλικής γλώσσας, συνδέθηκε μέ λογοτέχνες κύρους τής έποχής και συνεργάστηκε μέ τά περιοδικά: «Νουμάς», «Νέα Έστία», «Μεγάλη 'Ελληνική 'Εγκυκλοπαίδεια» κ.λ.π. Τελικά παίρνοντας τό δίπλωμα τής Γαλλικής 'Ακαδημίας, υπηρέτησε άπό τό 1930 καθηγητής ξένων γλωσσών στό γυμνάσιο του Κιλκίς, όπου άρχισε νά τόν συνθλίβει ή στενόκαρδη έπαρχιακή ζωή. Στήν ψυχική του αύτή κατάσταση βάραινε ή όδυνηρή νιότη του και τά τόσα κατοπινά δεινά του. Έτσι τή ζωή τή δέχτηκε όπως τόν άγγιζε χωρίς καμιά έναντίωση στή μοίρα. Είηαι τόσο έκφραστικός ό στίχος του:

— «Μόνο κυττώ κατάματα τόν πόνο και σωπαίνω».

'Αλλά και όταν μέσα του άργοσάλευαν οι πόθοι γιά μιá έντονη πάλη, ξανά άκούγονταν οι κρωγμοί του πονεμένου ανθρώπου:

— «ΊΩ! πόσο όδυνηρό και άπαίσιο! / σ' ένα στενό σκοτεινό πλαίσιο, / ή ζωή σου νά κυλά όκνη! / 'Η άνία τό θρήνο ν' άρχινάει! / και σβούρα νά στριφογυρνάει! / στόν ίδιο άξονα ή ψυχή...! / ...πουρνό, βράδυ, γιά τό σχολείο! / και του Φωκίτη τό βιβλίο! / νά κουβαλάς πάντα μαζί! / 'Κι όλημερίς ν' άναρωτιέσαι! / στόν κύο βούρκο πού κυλιέσαι! / «Νά ζή κανείς ή νά μή ζή!»

Και άπελπίζεται πιά ό 'Ελιγιά όταν χάνει κάθε έλπίδα γιά μιá μετάθεση του στή Θεσσαλονίκη, γιά τήν πραγμάτωση τής όποίας είχε χτυπήσει πολλές πόρτες 'Ισραηλιτών τής Θεσσαλονίκης και τής 'Αθήνας. Κάτω, λοιπόν, άπό ένα τέτοιο ψυχολογικό πλέγμα, έγραψε:

— «Ό 'Απρίλης νά κρυφογελά κι ό πόθος νά σπαρτάρει / / στό χάδι μιás άπαντοχής, / / ή φύση γύρω σου νά όργά στήν πράσινή της χάρη! / κι έσύ, φτωχέ μου, στό Κιλκίς. / / Κάπου δυό μάτια γαλανά τό φώς νά χαιρετίζουν! / κάπου τό γάλα τής άλκης! / ή νιότη νά βυζαίνει, τά πουλιά νά τρετίζουν! / κι έσύ, φτωχέ μου, στό Κιλκίς. / / Κάπου ή ζωή νά ξεχειλίζει άσπéδωτη κι άκράτη! / στή λάμψη μιás άνατολής /

'Η προτομή του 'Ελιγιά στά 'Ιωάννινα.

/κι έσύ, φτωχέ, μέ τή βαρυστημένη του άκαματη / / ψυχή — νά ζής μέσ' τό Κιλκίς».

Δέν ξέρω άν μπορούμε εύκολά νά θεωρήσουμε τούτη τή θέση του 'Ελιγιά γιά μοιρολατρία. Σωστότερο στέκει νά τήν έρμηνεύσουμε σάν περίσκεψη σέ μιάν έναντίωση στή μοίρα, άφού ύπάρχει ακατάλυτος ό Νόμος ότι, και άν κανένας ξεπεράσει τά ανθρώπινα και ύψωθεί στίς άετοκορφές, ή πτώση του είναι βέβαιη. 'Αλλά και άν δεχτούμε τή θέση του άπό τή βάση τής περίσκεψης, θά πρέπει πάντα νά ξεχωρίσουμε τήν καρτερία άπό τή δειλία, δίνοντας στή ζωή δύναμη γιά έξαρση και άνάταση.

'Η αλήθεια είναι ότι ό 'Ελιγιά, όπως φανερώνουν κάποιοι άλλοι στίχοι του, έναντιώθηκε μέ άξιοπρέπεια στή ζωή, ή όποια ύπήρξε γι' αυτόν ένας βιαστικός περίπατος. Στίς 15 'Ιουλίου 1931 πήγε άπό τό Κιλκίς στήν 'Αθήνα, και ύστερα άπό τή διάγνωση ότι υπέφερε άπό κοιλιακό τύφο νοσηλεύτηκε στόν Εύαγγελισμό, όπου πέθανε τήν 29-7-1931, άπόγευμα Παρασκευής. Κηδεύτηκε τό βράδυ του Σαββάτου συντροφευμένος άπό τή θλίψη τών πνευματικών του φίλων, όπως του Κ.Θ. Δημαρά, πού νεκρολογώντας τον στό φύλ. τής 1-8-1931 τής έφημερίδας «Πρωία», έγραψε: «Αυτός ήταν ό άνθρωπος πού, σβήνοντας, λιγόστεψε τίς ήθικές δυνάμεις του κόσμου όπου ζούμε». Και ό Στέφανος Δάφνης, θρηνεί τόν άδικο χαμό του:

1) «Τό μεγάλο παιδί, τό αγαθό, τό πιστό, / / πού ήταν όλος καρδιά, καλωσύνη, / / άν κι 'Εβραϊός, πάει νά βρεί τό Χριστό, / / στών ψυχών, πού τή λέν βιβλική, τή γαλήνη. 2) Μελετούσε τά ιερά τής φυλής του βιβλία, / / ποιητής και σο-

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

φός, ὁ Γιωσέφ 'Ελιγιά./ Μία Ρεβέκκα του ἀγνή καί τήν ἔψωλεν ἁγία./ ἰσά Δαυίδ σέ μιάν ἄρπα γλυκιά. 3) Σέ χωριό μακρινόν ἦταν δάσκαλος ξένο./ ἰκι ἔρμο ἡ ἀρρώστια τόν χτυπήσε/ κεῖ./ Στήν Ἀθήνα τόν φέρανε ζωντανό — πεθαμένο/ ἰγιά νά σβῆσει σέ μία κλινική. 4) Στήν κοιλάδα, πού τή λέν/ Ἰωσαφάτ, πάει ἡ ψυχὴ του/ ἰτό Χριστό πού ἀγαπούσε, πάει τώρα νά βρεῖ./ ἰΈταν μέρα Σαββάτου, ἱερή... Τό κορμί του/ ἰτό σκεπάζανε μ' ἓνα σεντόνι μακρύ. 5) Τό ἄλλο βράδυ, μεσάνυχτα — φαναράκια κρατώντας/ ἰκι ὁ Ραββίνος νά λείει καί νά λείει./ ἰΤόν ἐπήραν σκιές στό σκοτάδι γλιστρώντας./ ἰτόν ἐπήραν καί πᾶνε οἱ Ἑβραῖοι...».

Με γνήσια αἰσθήματα ἀποχωρίστηκαν τὸ συμπατριώτη καὶ φίλο οἱ πνευματικοὶ κύκλοι τῶν Γιαννίνων'.

«...ὁ Γιωσέφ 'Ελιγιά ἦταν κι ἓνας πρωτότυπος ποιητὴς με πρωφερώτατη διάθεση — καταστάλαγμα μιᾶς πρώιμα ὠριμασμένης αἰσθητικῆς τῆς ποιήσεως. Τὰ τραγούδια του... εἶναι ξάστερα σάν τὸν ἑλληνικὸ οὐρανὸ κι ἔχουν μιὰ πλαστικότητα ἑλληνικοῦ τοπίου... Ἄς εἶναι ἐλαφρὸ τὸ χῶμα τῆς λεπτῆς Ἀττικῆς γῆς πού τόν σκεπάζει κι ὥς μὴ βαραίνει τὴν ψυχὴ του καμιὰ θύμηση πικρὴ, ἀπ' ἐκεῖνες πού τόν ἔκαναν νά μᾶς πεῖ κάποτε: — ὄχι, δὲν ἔρχομαι πᾶ Γιάννινα. Εἶμ' ἓνας ξένος ἐγὼ ΕΚΕῖ. (Περίοδ. «ΕΛΛΟΠΙΑ», Γιάννινα 1931, σελ. 275).

Πιστεύω πως εἶναι πολὺ στο ἐνεργητικὸ τοῦ Συλλόγου τῆς Θεσσαλονικῆς («Μπενέ - Μπερίθ») καὶ ἰδιαίτερα τοῦ τότε προέδρου Λεῶν Ρεκανάτι, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν πρωταβουλία γιὰ τὴν ὀργάνωση τοῦ πρώτου φιλολογικοῦ μνημόσυνου τοῦ 'Ελιγιά, τὸ 1934, χρονιά πού σημειώθηκε καί ἡ πρώτη ἐκδόση τῶν «Ἀπάντων» του.

Αὐτῆς τῆς πρωταβουλίας ἡ χρηστικότητα εἶναι ὅτι δόθηκε ἀφορμὴ νά πάρουν θέση, γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ 'Ελιγιά, ξεχωριστοὶ κριτικοὶ καὶ λογοτέχνες τῆς ἐποχῆς.

Ὁ Λεῶν Ρεκανάτι στὴν εἰσαγωγή τοῦ τόμου τοῦ μνημόσυνου, ἔγραφε:

«...Αἱ πηγαὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Γιωσέφ 'Ελιγιά εἶναι... διτταί. Ἑλληνικαὶ καὶ Ἑβραϊκαί. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς συνίσταται ἡ ἐξαιρετικὴ πρωτοτυπία, με τὴν ὁποία κοσμοῦνται τὰ ἔργα του. Διήνοιξε ἓνα νέον ὁδόν εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν φιλολογίαν».

Στις 19-9-1931 ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ἐπέσημαινε:

«...Ὁ θάνατός του, ἀλλοίμονο! μοῦ τονώνει τὴν ἰδέα πὺς ἔχασθ' ἓνα κόσμημα μᾶς ἀπὸ τὴν περιουσία μας, πού ἔχει τόση ἀνάγκη προσώπων γιὰ νά τὴν πλουτίζουν...»

Στις 29-9-1931 ὁ Ἄγγελος Σημηριώτης, διαβεβαίωσε:

«...Ἡ ἀπώλειά του εἶναι μιὰ ἀπώλεια πραγματικὴ γιὰ τὸ ἑλληνικὰ γράμμα, τόσο πότερο ὅσο προικισμένος ἀφθονα καί με τὸ διπλὸ αἰσθητήριό τοῦ Ἑβραίου καί τοῦ Ἑλλήνος ἀπέδιδε στὴ γλῶσσα μας τ' ἀριστουργήματα τῆς Γραφῆς, ὅπως κανεῖς ἔως σήμερα δὲν μπόρεσε νά τὸ κάμῃ...»

Ὁ Κ. Βάρναλης, ἔγραψε:

«Ἐνας ἄνθρωπος ἔτσι ἀπλὸς καὶ ἴσιος, μιὰ ψυχὴ τόσο εὐγενικιά, κι ἓνα ἔργο με τόσο εὐκρίνεια καί πίστη σέ μιὰ καλύτερη τύχη τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ξεχνιοῦνται τόσο εὐκόλα».

Καί στις 25-9-1931 ὁ Τέλλος Ἄγρας ἔγραφε:

«...οἱ τεράστιες ἐπιδόσεις τοῦ 'Ελιγιά στὴν ἑβραϊκὴ φιλολογία θά ἔφταναν νά δημιουργήσουν ἔτσι ἓνα ἑλληνικὸ μνημεῖο: τὴ μετάφραση τῆς Βίβλου στὴ σύγχρονη γλῶσσα».

Ὑστερα ἀπὸ χρόνια ἔρχονται πολλοὶ νά ἀξιολογήσουν τὸ ἔργο τοῦ 'Ελιγιά, ὅπως ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος, πού σημειώνει (8 - 1 - 1939) στὴν ἐφημερίδα «Ἀθηναϊκὰ Νέα»:

«Ὁ Γιωσέφ 'Ελιγιά, ὁ ἐκλεκτός Ἑβραῖος, εἶναι ὁ πρῶτος μετὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν περίοδον πού ἀποτελεῖ δεσμὸν τῶν ἀμφύλων του καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀγαποῦσα ἀνέκαθεν τοὺς Ἑβραίους. Καὶ τοὺς ἀγαπᾷ περισσότερο, ἀφ' οὗ ἐγγνώρισα τὸν ἑλληνοεβραῖο 'Ελιγιά καὶ σὺν ποιητὴ καὶ σὺν ἀνθρωπο...».

Κι ἀκόμα ἔρχεται στίς 23-1-1939 στὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθερον Βῆμα» νά τονίσει ὁ Μιχ. Ροδάς:

«...Εἶναι τὸ ἀδρότερο ἑλληνοεβραϊκὸ πνεῦμα πού γεφυρώνει τὴν παλαιὰ ποιητικὴ ἱστορία με τὴ νεώτερη τῶν δυὸ λαῶν. Βιβλικὴ ψυχὴ με τὰ ποιητικὰ ἀρώματα τῆς μεγαλοσύνης καὶ τῆς Βηθλεέμ, με τοὺς παλμούς τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς ἀγάπης του στὴν Ἑλλάδα».

Γιὰ νά ἐννοηθεῖ καλύτερα ἡ ποίησή τοῦ 'Ελιγιά, θά πρέπει νά γυρίσουμε λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ πρωτοπαρουσιασμὸ του, παρακολουθοῦντες τὴν κίνηση τῆς τότε ἐλληνικῆς λογοτεχνίας. Εἶχε φουντώσει τὸ κίνημα τοῦ δημοτικισμοῦ, ἀλλὰ καί ἡ ἐπικοινωνία μας με τὴν εὐρωπαϊκὴ καὶ ἰδίαιτερα τὴ γαλλικὴ λογοτεχνία βρισκόταν σέ μεγάλο βαθμό. Τὰ πιὸ ἀξιόλογα περιοδικὰ μας φιλοξενοῦσαν στίχους τῶν Βερλαίν, Μαλλαρμέ, Λαφόργκ, Ἀλμπέρ Σαμαῖν, Ἀνρύ ντε Ρενιέ καὶ ἄλλων. Οἱ ποιητὲς μας βυθισμένοι στό κλίμα τού συμβολισμοῦ ἔγραφαν στίχους με διάθεση τὴν ἐκφραση καὶ ἀνάδειξη τοῦ συναισθήματος καὶ τὴ μουσικὴ ὑπόβλη. Ἡ νεοελληνικὴ ποίηση τώρα ἐκφραζόταν με τὴ μεταφυσικὴ τοῦ Μαλλαρμέ, τὴ μουσικὴ διάθεση τοῦ Βερλαίν, τὴ διαβρωτικὴ ἀνία τοῦ Λαφόργκ, τὴ λυρικὴ ὠραιολογία τῶν Σαμαῖν καὶ Ρενιέ καὶ τὰ ἑλληνολατινικὰ σύμβολα τοῦ Βαλερύ. Δὲν παραξένευε, λοιπόν, κανένα πού οἱ στίχοι τοῦ 'Ελιγιά πλάθονταν, κάτω ἀπὸ τὸν ἐπηρεασμό, στὴν ἰδέα τῆς κεντρικῆς καὶ τὴν ἐκτέλεση τοῦ συμβολισμοῦ, με παράλληλη ἀπήχηση τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῶν κυριότερων ἐκπροσώπων του στὴν Ἡπειρο, ὅπου γεννήθηκε καὶ ἀντρώθηκε.

Στὰ ποιήματα τῆς πρώτης του παραγωγῆς ἀπουσιάζει ἡ δημιουργικὴ φαντασία. Ὑστερα κυριαρχικὸ στοιχεῖο τους εἶναι ἡ μελαγχολία, πού ἐπισφραγίζει τὴν ἐπίδραση τοῦ συμβολισμοῦ. Ἡ ὁμίχλη μιᾶς λεπτῆς μελαγχολίας, ἡ ἀπελπισία τῶν νεκρωμένων ἐπαρχιῶν, με τὸ μικρὸ αἰσθημα τῶν καθημερινῶν καὶ ἀσήμαντων, τὸ κλίμα τῆς λυρικῆς διάθεσης τοῦ Βερλαίν, καὶ ἡ πεσιμιστικὴ ἀνία, τὸ ἄλλο κλίμα τοῦ Λαφόργκ, εἶναι ὁ κύκλος μέσα στὸν ὁποῖο — κεντρικὴ ἰδέα καὶ μορφὴ — κινεῖται τὸ ποίημα «Κιλίκις» τοῦ 'Ελιγιά, χωρίς ν' ἀποκλείεται καὶ ὁ ἐπηρεασμός ἀπὸ τὸ ποίημα «Πρέβεζα» τοῦ Καρυωτάκη, στὸν ὁποῖο ἀφιερώνει τὸ δικό του «Κιλίκις» με τὴ φράση «στὴ μακάρια σκιά τοῦ ποιητῆ τῆς Πρέβεζας».

Ἀλλὰ ὁ ἔρωτας καὶ οἱ λυρικές του παρορμήσεις δὲν ἦταν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν κρυφὴ ἀναπνοὴ τοῦ συμβολισμοῦ. Φυσικὰ ὑπῆρξαν καὶ κάποιες στιγμὲς ὅπου ἡ παρουσία τῆς «γυναίκας» γινόταν ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς δημιουργικῆς θέσης γιὰ μιὰν ἰδεαλιστικὴ ἔξαρση.

— «Ὡ ἀγάπη! Ὅπως κι ἂν ἔφτασες, χαρὰ στὸν ἐρχομό σου...»

Ἀλλοῦ πάλι ἡ παρουσία τῆς γυναίκας ἦταν ἓνα δυνατό κάλεσμα ζωῆς:

— «Έλα ξανθιά και μέσ' στ' άγνό της φύσης τό γιορτάσι της νιότης μας ν' άδείασουμε τό κρούσταλο ποτήρι... ..πρίν άρμενίσουν τά όνειρα κι ή πόρα μās προφτάσει».

Καί έχουμε τά τραγούδια της Ρεβέκκας, όπου ή γυναίκα εξιδανικευσαν μέ πλούσια αισθητικά στοιχεία καί αλήματα καλλιτεχνικά πού έξευγενίζουν τήν ψυχή:

— «Ρεβέκκα έσύ, άειπάρθενη, Μούσα, ρυθμέ του κόσμου νεκρή δέν είσαι, όσον καιρό νά θέλεις νιώθω έντός μου

σάν τόν άμάραντο άνθό, σάν της μυρτιάς τόν κλώνο».

Στά τραγούδια της ξενιτειάς μέ τό κυρίαρχο στοιχείο του πόθου γιά τό γυρισμό στόν τόπο πού είδαμε τό φώς της ζωής, όπως τά: «Παμβώτις», «Νοσταλγία», «Γυρισμοί», «Όλ' ή ψυχή μου», καί άλλα, έχουμε μιά γνωστή επανάληψη έσωτερικών εφέσεων καί φυσιολατρίας, πού πηγάζουν κυριότερα άπό τά δημοτικά ήπειρώτικα τραγούδια. Η μόνη διάκριση στους στίχους αυτούς του Έλιγιά είναι ή χρήση όρθων έκφρατικών μέσων καί τό φανέρωμα μιάς Ικανότητας γιά τό πλάσιμο όνειρευτών συμβόλων:

— «Ώ! λίμνη, στά γλαυκά σου τά νερά, πάσα όνειρα παιδιάτικα λουσμένα, Άχ! πώς ροδογελούν τά περασμένα στής μνήμης τά γιγνντια τά φερά...»

Σ' ένα άλλο ποίημά του μέ τίτλο «Γυρισμοί» τό τραγούδι του ξενιτεμένου άποχτάει ένα ιδεαλιστικό περιεχόμενο:

— «Σέ ξαναβλέπω λιάκαλη Παμβώτιδα καί πάλι Ώ! αντίφεγγιά του Ίδανικού, Κι άναγαλλιάζει μου ή ψυχή στό πέτρινο άκρογιάλι καί στό καθάριο πνεύμα του γλαυκού».

Έτσι κάπως κινούνται καί τά τραγούδια της «Μητέρας», μέ μιάν ιδιαίτερη προσπάθεια του Έλιγιά νά δώσει μιά πλατεία διάσταση στήν έννοια «Μάνα» μέ τήν πρόθεση νά χωρέσει έντός της ένας κόσμος όλάκερος:

— «Άμέτρητο, ξετίμητο βλίσίδι είναι ή Στοργή σου Μανούλα πονεμένη καί τόν πικρό Σταυρό κι οι δυό στά χείλη της Άβύσσου

Τραβούμε άποσταμένοι...»

Καί στό ποίημά του «Πουρέϊμ», όπου ή Μάνα ύψώνεται σέ μεγάλο ήθικό βάθος, θά μās πει:

— «Μήτε κεριά άπ' τό Συναγώνι άπόψε, μήτε λουλούδια δέ θά σου φέρει ο γιόκας σου' μανούλα, κι άν δακρύσεις κατάκαρδα μή λυπηθείς! Ή μοίρα μου έτσι τ' όρισε κι ή φτώχεια, ή φτώχεια μάνα μου δέν ξέρει άπό συμπόνια...»

Μέ τήν άναζήτηση της ιδέας, ό Έλιγιά βρέθηκε στήν άνανεωτική προσπάθεια της ποιητικής του δημιουργίας. Τώρα ήταν γνώστης της έβραϊκής ποίησης, τήν όποία μάλιστα καί μετάφρασε αξιόλογα. Έτσι καί μέ τίς μελέτες του καί μέ τίς προσωπικές του έμπειρίες, γνώριζε πιά νά σταθμίζει σωστά τή ματαιότητα καί τήν άπεραντοσύνη, νά Ιεραρχεί τίς ήθικές αξίες καί νά κατευθύνει τή μεγάλη αγάπη γιά τό συνάνθρωπο, πού πλημμυρίζει τόσο τήν ψυχή του. Είναι ή περίοδος πού άνασάλευε μέσα του ή σύνθεση των στίχων του «ΙΗΣΟΥ» του, πού τελικά έγινε τό ξεχωριστό ποίημά του, φωτολουσμένο άχτινοβόλημα της όμορφιάς της ψυχής, πού σβήνει τά πάθη καί τά μίση, ένώνοντας τίς ψυχές μέ τό πέπλο της άρετής καί της αλήθειας:

ΙΗΣΟΥΣ

«Τίποτε μέσ' τήν ανθρώπινη Ιστορία, δέν μπορεί νά Ισοφαρίσει τήν αγάπη πού Αυτός έχει έμπνεύσει, τήν παρηγο-

ριά πού Αυτός έχει σκορπίσει, τήν Άρετή πού Αυτός έχει ένθαρρύνει, τήν έλπίδα καί τή χαρά πού Αυτός έχει χαράξει μέσ' στ' άνθρωπινα στήθια».

(A JEWISH VIEW OF JESUS 1920, του φιλελεύτερου Ραββίνου, ENELOW HYMANS).

— «Άπόψε ήρθα κι εγώ γλυκέ άδελφέ της Ναζωραίας βάρβαρα πάθη πνίγοντας έντός μου κι όγρια μίση νά κλάψω μπρός σ' τό αμόρφωτο κορμί της πλέον ώ-
ραίας

ψυχής, πού έχει ποτέ στόν κόσμο έτοιο άνθοβολήσει.

Της Γαλιλαίας κρίνε σεμνή, πρós τό λευκό τό φώς σου πάσες φορές φτερούγισαν των ταπεινών οι Έλπίδες! πλήθη σταυροί κατάντηκαν σταθήκαν στόν δικό σου: δικοί καί ξένοι οι Φαρισαίοι, άλι κι οι Σταυρωτjδες. Δέν είσαι ό πρώτος μήτε κι ό στερνός Έσταυρωμένος γλυκέ Ίησου στόν κόσμο αυτόν της πίκρας καί του φτό-
νου!

κι όμως ή δόξα σου άσπλη μέσ' των θνητών τό γένος: Είσαι, δέν είσαι γιός Θεού, μά είσαι ό Θεός του πό-
νου!...».

Ό Έλιγιά έκστασιάζεται άπό τήν Ιστορική παρουσία του Χριστού. Ό γεμάτος πανανθρώπινη αγάπη λόγος του Ίη-
σου, άναδεύει στή συνείδηση του ποιητή μας, ό όποιος εκ-
φράζει τώρα τίς διάφορες ψυχικές του καταστάσεις μέ τό «χρυσά έπη» του Χριστού. Η όδύνη των καθημερινών του εκφράζεται μέ του Ίησου τό λόγο στόν Κήπο της Γεθση-
μανής:

— «Κι όμως εγώ στό έρмо τό κελί / δίχως νό ξέρω τό γιατί / περίλυπος είμι έως θανάτου».

Οι άδικίες, οι ταπεινώσεις, τό δράμα μέ μιά λέξη της ζωής του, τόν οδηγούν στό δράμα του Γολγοθά, του τόπου της Θυσίας καί της χαράς:

— «Τά βήματά μου σέρνω κι άνεβαίνω / στού Γολγοθά τά ύψη...».

Έτσι καί στό πιό πάνω ποίημα μέ τίτλο «ΙΗΣΟΥΣ», ό Έλιγιά πνίγοντας έντός του τά βάρβαρα πάθη καί τα όγρια μίση, φυλετικά ή άτομικά, άνυψώθηκε πάνω άπό τήν έπο-
χή του καί μέ προσπάθεια νά ξεπεράσει τήν ανθρώπινη Ι-
διότητα του, πλησίασε πολύ κοντά τό «γλυκό άδερφο της Ναζωραίας», γιά νά κλάψει, νά θρηνησει τό «σεμνό κρίνο της Γαλιλαίας», τόν Ίησου, στό λευκό φώς του όποιου φτερουγίζουν όλες οι έλπίδες των ταπεινών. Ό Έλιγιά θρηνεί, γιά τό σκοτεινό κόσμο τους, όλους τούς σταυρω-
τjδες του Γολγοθά καί του καιρού του, άναφωνώντας στό τέλος του έμπνευσμένου αυτού ποιήματός του: «Είσαι δέν είσαι γιός Θεού, μά είσαι ό Θεός του πόνου». Άλλόθρη-
σκος αυτός δειλιάζει στήν κρίση, άποδεχόμενος ότι όποιος άδικοπαθεί καί φθάνει εκούσια στό βωμό της Θυσίας, δια-
γράφει, χωρίς άμφισβήτηση, μιά Θεϊκή παρεία. Ό Χριστός γέμισε τήν ψυχή του Έλιγιά κι ό ποιητής Έλιγιά άγγιξε τή Θεότητα του Χριστού!

Ξεχωριστά γνωρίσματα στήν ποίηση του Έλιγιά είναι ή ιδέα, ή τεχνική δεξιοτεχνία καί ή μορφική έπεξεργασία, ο-
λοφάνερα στοιχεία σέ κάποια πλαστικά του δημιουργήμα-
τα, όπως τό ποίημα «Ίησους», στίς προσωποποιήσεις της Έσθήρ, Ρούθ, Ίωβ καί άλλων. Καί πιστεύω πώς ή ως έδώ ανάπτυξη της ποιητικής του προσφοράς δικαιώνουν τή γνώμη μας γιά μιάν ώριμότητα του, άπό τίς πιό σπάνιες Ι-
σως του νεοελληνικού μας λόγου, άν δέν πέθαινε τόσο νέος.

Έκεί όπου ή συμβολή του πήρε τή θέση της τελειότη-
τας είναι ή μεταφορά στήν ελληνική γλώσσα πολλών κομ-
ματιών της Παλαιάς Διαθήκης, όπως άπό τό «Δευτερονό-

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

μιο». τὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων», τὴ «Ρούθ», τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Ἰωνᾶ, τὰ ὁποῖα χάρις στὴ χρῆση τοῦ καθάρου δεκαπεντασύλλαβου καὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἁρμονίας τῶν λέξεων τῆς δημοτικῆς, ἀποτελοῦν μιὰν ἀληθινὴ ἀναδημιουργία, κόσμημα τῆς ἐλληνικῆς ποίησης:

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ»

*Μέ τῶν χειλιῶν σου τὰ φιλάκια πότισέ με
τί πιό γλυκά τὰ χάδια σου κι ἀπὸ τὸ γλυκὸ κρασάκι.
Εἶναι κι αὐτὸ μυρωδικὸ πού ξεχειλίζει
γι' αὐτὸ αἱ κοπέλες σ' ἔχουν ἀγαπήσει.*

*Εἶσαι ὁμορφὴ καλὴ μου, εἶσαι πεντάμορφη
Τὰ μάτια σου περιστεριοῦ ματάκια.
Εἶσαι ὁμορφὸς καλὲ μου φίλε, ἄχ! εἶσαι ζηλευτός!
Τὸ ὁροσερὸ τριφύλλι εἶναι κλινάρι μας
Τὰ κέδρα εἶναι τοῦ παλατιοῦ μας τὰ δοκάρια
Καὶ στέγη μας τὰ κυπαρίσσια.*

Ποιητὴς ἐλάσων ὁ Γιώσεφ Ἐλιγιά, μᾶς ἔδωκε, παρὰ τὸν πρόωρο θάνατό του, ἓνα ἔργο ἀνθεκτικὸ καὶ στὴ σύγχρονη, γιὰ τὸν ποιητικὸ λόγο, ἀντίληψη. Παράλληλα τὴ θύμησή του θὰ ζωντανεύουν πάντα ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς, ἡ λεπτότητα τοῦ χαρακτήρα, τὸ δρᾶμα ἑνὸς πάμφτωχου νέου πού ἀντρωνοταν μέσα σ' ἓνα πολὺ συντηρητικὸ περιβάλλον ὁμοφυϊστικῶν του, ἡ θεοποίηση τῆς ἀτομικῆς του ἀξιοπρέπειας καὶ ἡ μεγάλῃ καρτερία του. Μὲ μιά λέξη ὁ Ἐλιγιά θὰ ζεῖ πάντα ἀνάμεσά μας γιὰ τὴν ποιότητα τῆς προσωπικότητός του, γιὰτὶ πάνω ἀπὸ ὅλα ὁ ἐλληνοεβραῖος Ἐλιγιά ὑπῆρξε ἄνθρωπος!

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Λόγιοι τῆς Ἠπείρου», Ἀθήνα, 1979).

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεῖα: Σουρμελῇ -

Ἀθήναι (109) - Τηλ. 88.39.952

★ Ἐκδότης: τὸ Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον
ὑπὸ τοῦ Προέδρου του κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ,
ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ υπεύθυνος συμφώνως τῷ
νόμῳ (Σουρμελῇ 2 - Ἀθήναι).

★ Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

★ Ὑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατασοῦνη
ΕΠΕ, Σπ. Δοντὰ 10, Ἀθήναι.

★ Ἡ ἀναδημοσίευσις κειμένων εἶναι ἐλευθέρη,
μέ τὴν προϋπόθεσις ὅτι θὰ ἀναφέρεται ἡ πηγή:
Περιοδικὸ «Χρονικά», Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ
Συμβουλίου.

Ἐπιφυλλίδες τῆς «Πρωΐας»

Ἰούδας Ἀλεβῆ

(Ὁ ποιητὴς τῶν «Σιωνιάδων»)

Τοῦ Γιώσεφ Ἐλιγιά

Ὁ Ἰούδας Ἀλεβῆ, ὁ γνωστός καὶ ὑπὸ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα Ἀμποῦ - ἔλ - Χασσάν - ἔλ - Λεβὶ Ἰουδαῖος φιλόσοφος εἶναι ὁ μέγιστος τῶν ἐθνικῶν Ἑβραίων ποιητῶν ἀπὸ τῆς Διασπορᾶς καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1805 ἐν Τολέδω, καθ' ὃν χρόνον ἡ πόλις αὕτη κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνσου ΣΤ', ἀνακηρυττομένη πρωτεύουσα τῆς Καστιλίας.

Μονογενὴς υἱὸς τοῦ Ραββὶ Σαμουήλ τοῦ Καστιλιανοῦ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του νὰ σπουδάσῃ παρὰ τῷ Ραββὶ Ἰσαάκ Ἀλφασσῇ ἐν τῇ ἀραβικῇ Λουκένᾳ, ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς δ' αὐτοῦ ἡλικίας ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν ποιητικὴν του διάθεσιν εἰς ὥραία στιχουργήματα διαπνεόμενα ὑπὸ διάθερμον νεανικὴν αἰσιοδοξίαν. Ψάλλει τὴν χαράν, τὸν ἔρωτα, τὴν φιλίαν, ἐξυμνεῖ τὸν οἶνον, γράφει ὥραϊον ἐπιθαλάμιον πρὸς τιμὴν τοῦ φίλου του Ραββὶ Ἰωσήφ Ἀμπέν - Μιγκὰς καὶ ἀτενίζει τὴν ζωὴ καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς μέσθιον μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη. Παρηγορεῖ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Μουσῶν τὸν φίλον του Μωῦσῃν Ἀμπέν Ἐζρα, ὅστις, καταβεβλημένος καὶ ἀπελπισ, περιεφέρετο εἰς τὴν ξένην. Τόσον ἐνεθουσιᾶσθαι οὗτος ἐκ τοῦ ὁροσεροῦ ταλάντου τοῦ Ἀλεβῆ, ὥστε τοῦ ἀπήντησεν εἰς ὥραϊους στίχους:

*Δροσιά τὸ γράμμα ἐστάλαξε μέσ' στὴν καρδιά μου, ὦ φίλε!
Σάν τό χρυσάφι οἱ στίχοι σου καὶ λάμπουν σάν ἡ αὐγούλα.*

Ὡς φαίνεται, ὁ Ἀλεβῆ εὐρίσκετο ἐν Λουκένᾳ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του Ραββὶ Ἀλφασσῇ, ἐπισυμβάντα τῷ 1103, καὶ τὸν ὁποῖον ἐθρήνησεν εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν (Ντιβάν Χαΐμ Μπρώδη τ. 11, σ. 100).

Νέος ὢν ἡσθάνθη τὴν μέθην τοῦ ἔρωτος, ἐγεύθη δὲ καὶ τὰς πικρίας του. Ἡ δροσερά του ἐμπνευσις ἐξεχύθη εἰς διθυράμβους πρὸς τὴν «γλυκύτητα τῶν ματιῶν τῆς περιστερᾶς» ἐρωμένης του, «τ' ἀφρᾶτα μέ τοῦ ροδιοῦ τὴν κοκκινάδα μάγουλά της», τὰ ρόδινα χεῖλη της, τὸ τورνευτὸν της σῶμα.

Πλαί' στό ρέμα ἡ περιστέρα

χάρμα εἶναι τῶν ματιῶν!

Δυσκολόβρετο τ' ἀσήμε.

Μὰ ποῖός θάβῃρ σάν κι' αὐτήν;

Ὅμορφη σάν τὴν Τισρά,

ποθητὴ σάν τὴ Σιών.

Ὁ ποιητὴς ἐκφράζει εἴτα πικρὸν παράπονον, διότι ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς «νεαρᾶς δορκάδος» ἐξ ἧς ἐξηρτᾶ-

το ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐδαιμονία του. Γενικῶς εἰς τὴν ποιήσιν του διακρίνει τις ὅλην τὴν θελκτικὴν ἀπεικόνισιν τῆς ἀνατολικῆς φύσεως: χλοερὰ λιβάδια, καταγάλανα ἀκρογιάλια, κελαρύζοντα ρυάκια. Ἄλλ' ἐξαίφνης ἡ σκηνοθεσία ἀλλάσσει. Βλέπομεν τὴν θάλασσαν νὰ μεταβάλλῃ τὰ κύματά της εἰς ἄρματα πολέμου, τὰ βάθη τοῦ Σιεὼλ νὰ κοχλάζουν, ὁ Λεβιάθαν νὰ ἐμφανίζεται πλήρης ὀργῆς καὶ τὸ ὄγκωδες ἱστιοφόρον νὰ ταλαντεύεται ὡς κελυφος καρύου ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων:

Μὴν ἔρχεται ξανά ὁ Κατακλυσμός
τόν Κόσμο νὰ ρημάξῃ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη;
Πούπετα δὲ θωρεῖς θερίο, πουλάκι,
μηδ' ἄνθρωπο· τὰ πάντα ἔχουν τελέψει!

Ὅλογυρα τηράω κι' ἄλλο δὲ βλέπω
Πάρεξ νερά, οὐρανοὺς κ' ἕνα καράβι.
Γροικῶ καὶ τὸ Λεβιάθαν πού βρυχιέται
καὶ λέω: Ἦρθε τὸ τέλος τῆς Ἀβύσσου...

Καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ πρωτόλεια στιχουργήματα τοῦ Ἀλεβῆ διακρίνεται ἡ σφραγὶς τῆς ὕψλης τεχνουργίας: σκέψις ἀρρενωπῇ, στίχος αὐστηρῶς ὑποτεταγμένος εἰς τοὺς σκληροὺς κανόνας τῆς ἀραβικῆς προσωδίας, ἰσορροπία εἰς τὴν ἐξωτερικευσιν τοῦ αἰσθηματος, φραστικὴ μελωδία εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν λέξεων.

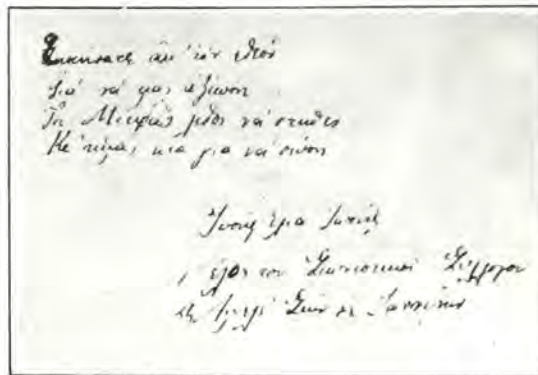
Τὴν ἱστορικὴν ὁμῶς διὰ τὰ ἐβραϊκὰ γράμματα φυσιογνωμίαν τοῦ Ἀλεβῆ θά ἀνεύρωμεν εὐκρινέστερον εἰς τὰς πολυπληθεῖς αὐτοῦ θρησκευτικὰς ὕμνων καὶ πρὸ παντός εἰς τὰ ἐθνικά αὐτοῦ ἐλεγεία ἐπὶ τῆς Σιών, τὰς «Σιωνιάδας». Ἐκεῖ ἐμφανίζεται ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς μετὰ ὅλην τὴν τυρταίαν δύναμιν καὶ τὴν δαβιδικὴν χάριν. Ἐκεῖ βλέπομεν νὰ βαδίζῃ ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς πρὸς τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀνωτάτου ποιητικοῦ κάλλους. Ἐκεῖ ἀντικρῦζομεν τὸν ἄφραστον ᾠδιδόν, τοῦ ὁποῦ ἡ ψυχὴ ἐφλέγετο ἀπὸ ἡσβεστον λατρείαν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, τὴν Σιών καὶ τὸν Θεὸν των, ἐκεῖ τὸν περιλύπον θρηνοδόν τῆς ἐθνικῆς παρακμῆς καὶ τὸν προφητικὸν ὄραματιστὴν τῆς μελλούσης ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Τὸ «θεῖον φίλημα», τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Χάινε ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἀλεβῆ, ἀντηχεῖ πράγματι εἰς κάθε στίχον του. Ὅταν ἐνθυμῆται τὴν Σιών ἡ ὅταν ὀνειρεύεται τὴν ἀναγέννησιν της, καθίσταται, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, «τῶν τραγουδιῶν της ἡ ἄρπα». Ἄλλ' ὅταν ἡ πραγματικότης παρουσιάζεται γυμνὴ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἀντικρῦζῃ τὴν λατρευτὴν του ὡς δούλην εἰς χεῖρας ἀλλοτρίων, ἔκπτωτον καὶ ἐξητελισμένην,

«... σὰν τὸ σκουλήκι σέρνεται
καὶ κλαίει τὸν ξεπεσμό της».

Ἰδοὺ μερικοὶ στίχοι τοῦ ἀπὸ μετάφρασιν τοῦ Ν. Καρβούνη:

Πνίγει ὁ καημός σου τὴ φωνή μου,
μὰ τῶν ὕμνων γίνουμι ἡ ἄρπα
ὅταν σ' ὀνειρευτῶ καὶ πάλι
στὴν πρώτη δόξα ἐσένα.

ὦ! νὰ μπορούσα νὰ πετάξω
πρὸς τοὺς τόπους πού ὁ Κύριος ἐφάνη
στά ἐκστατικά, καθάρια μάτια
τῶν προφητῶν σου, ἐσένα.

Χειρόγραφο ποίημα «γιά τὴ Σιών» τοῦ Γιοσέφ Ἐλιγιά.

Καὶ σὺν πατέρων μου τοὺς τάφους
νὰ ματώσω τὰ γόνατά ὡς ἦταν
μέσ' στὴ Χεβρών πού οἱ ἐκλεκτοὶ σου
κοιμοῦνται αἰώνια ἐσένα.

Στάσου, ὦ πικρότατο ποτήρι!
λίγη ἀνάσα ζητῶ! Αἶγες ἀνάσα!
Πλημμύρισε τὰ σωθικά μου
ἡ ἀλόη σου ἐσένα.

Ὅταν θυμᾶμαι τὴ Σαμάρεια
τὸ φαρμάκι σου πίνει ἡ ψυχὴ μου
καὶ τὴ Σιών σὰν βάλῃ ὁ νοῦς μου
ὅλο σ' ἀδειάζω ἐσένα.

Καλότυχος ὁπού προσμένει
καὶ πού ἰδῇ ν' ἀναβρῶσῃ τὸ φῶς σου
κι ἀπάνω του ἰδῇ ν' ἀνοιχτοῦνε
ξανά οἱ πρῶτες σου ἐσένα.

Καὶ νὰ εὐφρανθοῦν οἱ διαλεκτοὶ σου
καὶ πού θάχῃ χαρὰ στὴ χαρὰ σου
ὅταν γιὰ ἐσέ ξαναχαρᾶζουν
οἱ ἀρχαῖες αὐγές σου ἐσένα.

Διὰ τὴν πλήρη ὁμῶς κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἀλεβικῆς ποιήσεως, δεόν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰς ἐν γένει περὶ Ἰουδαϊσμοῦ δοξασίας του, ὡς συνεκέντρωσεν εἰς ἴδιον φιλοσοφικὸν σύγγραμμα. Τὸ ἔργον τοῦτο συνεγράφη ἀραβιστὶ ὑπὸ μορφὴν διαλόγου καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Χουτζιά βέ ἀνταλί φὶ νούσρα ἔλ - ντὶν ἀντεσαλῆ» (Βίβλος τεκμηρίων καὶ ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ μιᾶς ταπεινωμένης πίστεως), μετεφράσθη δὲ κατόπιν ἐβραϊστί ὑπὸ τοῦ Ἱμπν Τιμπὼν μετὰ τὸν τίτλον «Σέφερ Ἀκωζαρή».

Ὁ ποιητὴς φιλόσοφος ἐκθέτει ἀπολογητικὴν πλήρη ἀνθρωπίνης γλυκύτητος καὶ ἀντιασκητικῆς ἐμπνεύσεως, θίγει δὲ ὅλα τὰ ἐγκόσμια καὶ ὑπερκόσμια προβλήματα, αἵτινα ἐνδιέφερον τὸν Ἰουδαϊσμόν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ Ἀλεβῆ θέλει ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τοῦ ἀκράτου ὀρθολογισμοῦ, τοῦ ὁποῦ τὸση κατάχρησις ἐγένετο ἀπὸ τοῦ Σααδία μέχρι τῆς ἐποχῆς του (Ἀβικέρων, Μαῖμονιδης κ.λ.π.). Κατὰ τὴν ἀντιλήψιν του, ὁ ψυχρὸς λογισμὸς ἀνευ πλουσίου συ-

Ἐφημερίς «ΠΡΩΙΑ» (28.7.1931)

Γιωζέφ 'Εβριᾶ

Με πολλὴν λύπην πληροφοροῦ-
μεθα τὸν θάνατον τοῦ συναποστόλου
'Ελληνοεβραίου ποιητοῦ Γιωζέφ 'Ε-
βριᾶ. Γιαννιώτης τὴν πατρίδα, ἡ-
σθάνθη, ἔζησε κ' ἐτραγούνησεν ἑλ-
ληνικά ὅσον ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ποιη-
τάς μας τῆς τελευταίας 15ετίας. Ἡ
παραγωγή του, κατεσπαρμένη εἰς ἐ-
φημερίδας, περιοδικὰ καὶ λεξικά,
εἶνε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τιμία καὶ
ἀξιοπρόσεκτος—πρὸ πάντων ἡ μ-
ταφραστική. Γνώστης τῆς παλαιοε-
βραϊκῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης,
μετέφρασε τὸ 'Ἀσμα τῶν 'Ασμάτων,
καὶ μεγάλα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν
'Ιώβ, τὸν 'Ἡσαΐαν, τὸ Δευτερονόμι-
ον, τοὺς Ψαλμοὺς, τὸ Ταλμούδ, ἀλ-
λὰ καὶ νεοεβραίων ποιητῶν ἔργα, ὅ-
πως τὴν περίφημον «Πολιτείαν τῶν
Καθιερωμένων» τοῦ Σιαλὼμ 'Αλχεΐμ
καὶ ἄλλα. Ἀφήνει, καθὼς πληροφο-
ροῦμεθα, καὶ ἀνέκδοτον ἐργασίαν
πολλήν—ἴσως ὁλόκληρον τὸν 'Ἡ-
σαΐαν—μόνην κληρονομίαν εἰς τὴν
γῆραιαν καὶ ἀπροστάτευτον μητέρα
του. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Δογοτε-
χνῶν, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει, θὰ ἑ-
κάμει τὴν καλύτεραν ἀπαρχὴν δη-
μιουργικοῦ ἔργου ἐὰν ἀνελάμβανε
καὶ ἐπεμελεῖτο μίαν ἐκδοσιν τῶν
τῶν δημοσιευμένων ὅσον καὶ τῶν
καταλοίπων του. Θὰ ἦτο μία τιμὴ
εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀώρως χαμένου
ποιητοῦ—καὶ ὄχι συμβατικὴ Ἡ
'Πρωΐα', ἐπὶ τῇ θλιβερᾷ ἀφορμῇ
τοῦ θανάτου του, δίδει ἐν ἐπιφυλ-
λίδι ἓνα ἄρθρον του περὶ τοῦ 'Ιούδα
'Αλεβῆ, τοῦ προφητάναντος αὐτοῦ
τῶν 'Εβραίων τῆς Διασποράς. Καί-
τοι γραμμένον ὑπὸ λεξικογραφικῶς
περιορισμῶν, ἀποτελεῖ δείγμα τῆς
εὐσυνειδησίας καὶ, ὡς μᾶς ἐπιτρα-
πῇ νὰ εἰπομεν, τῆς ἑλληνοφρο-
νείας τοῦ ἐκλιπόντος 'Εβραιολόγου.

ναισθηματικοῦ, οὐδόλως ἱκανοποιεῖ τὴν ἀνθρωπίνην
καρδίαν. Ἡ παράδοσις, κατ' αὐτόν, εἶναι κάλλιον παν-
τός ἄλλου εἰς θέσιν νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν θρησκευτι-
κὴν καὶ μεταφυσικὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ὑπε-
ρέχει τῆς φυσικῆς θρησκείας. Δέν εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ
σκέψις ἐκεῖνη ἣτις θὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ γνωρίσω-
μεν τί ἐστὶ καλόν καὶ τί κακόν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῶν πα-
τρῶν παραδόσεων. Κυρίως ὁ 'Αλεβῆ δεικνύει προτί-
μῃς εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ καθήκοντος· ἡ ἀνθρωπίνη
μόρφωσις βαθμολογεῖται οὐχὶ ἀπὸ τὸ καλῶς διανοεῖ-
σθαι, ἀλλ' ἀπὸ τὸ καλῶς πράττειν.

Ἡ θεολογικὴ ἄρα διδασκαλία τοῦ 'Αλεβῆ ἔχει καθα-
ρῶς ἔθνικόν χαρακτῆρα. Ἀποκλείει τὴν διεθνιστικὴν
μορφήν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, δεχόμενος ἰδιαίτεραν θρη-
σκείαν ἀρμόζουσαν εἰς ἓνα ἕκαστον λαόν. Ἄλλως τε
αὐτὴ ἡ ὑπαρξὶς τῆς κοινωνίας ἔχει ἀνάγκη τῆς ποικι-
λίας τῶν ἀνθρωπίνων γνώμων καὶ πεποιθήσεων· εἶναι
φύσει ἀδύνατον νὰ πιστεῦθῃ ὅλος ὁ κόσμος εἰς μίαν καὶ
τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν.

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς αἰωνιότητος τῆς ὕλης καὶ τῆς
πρώτης Αἰτίας ὁ 'Αλεβῆ δέν διαβλέπει σοβαρόν λόγον
διαστάσεως μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ πίστεως. Ὁ Μωσαϊ-
κὸς Νόμος δέν ὁμιλεῖ εἰμὴ περὶ ἀνανεώσεως τῆς ὕλης,
περὶ δημιουργίας τοῦ σύμπαντος καὶ περὶ ἀρχῆς τῆς
ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὴν ἐ-
βραϊκὴν παράδοσιν, ὁ κόσμος ἀνανεώνεται· πᾶν τὸ ἀ-
μετάβλητον εἶναι αἰώνιον, ἐνῶ ὁ ὕλικός κόσμος εἶναι
πρόσκαιρος. Τὸ μεταβλητόν τοῦ Σύμπαντος μᾶς ὑπο-
χρεεῖ νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς δρώσης Αἰτίας, ἐ-
νὸς Δημιουργοῦ καὶ Ἀνακαινιστοῦ. Ἡ Αἰτία αὕτη,
πρωταρχικὴ οὐσα, ἀπολαύει τῆς Αἰωνιότητος· εἶναι ὁ
Θεός, παντογνώστης καὶ τῶν πάντων ρυθμιστής· τὸ τε-
τράγραμμον αὐτοῦ ὄνομα διασαλπίζει τὴν σοφίαν καὶ
δύναμιν του· ἡ δὲ δύναμις ὡς κατηγορήμα ἀντανακλᾷ
τὴν θεϊαν βούλησιν. Ἄλλ' ἡ βούλησις αὕτη δέν εἶναι
ἔξω τῆς θείας φύσεως καὶ οὐδεμίαν ἔχει συγγένειαν μέ-
τῶν λόγων τῶν Ἀβικέρων καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν.
πρόκειται περὶ ἐλευθέρως θείας βουλήσεως, κατὰ τὴν ὁ-
ποίαν ὁ δημιουργὸς ἠδύνατο νὰ πλάσῃ ἢ μὴ τὸν κό-
σμον.

Ἡ προφητεία, ὡς θεία πνευματικὴ ἐκδήλωσις, εἶναι
ἐκεῖνη δι' ἣς ἐγνωρίσθησαν μέ τὴν θεϊαν βούλησιν οἱ
'Εβραῖοι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σινᾶ· αὐτὴν διεδέχθη
ἡ Παράδοσις, ἐπαληθευθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα βραδυ-
τερον διὰ τῶν ἀδιασλεύτων κηρυγμάτων τῶν διδασκά-
λων τοῦ ἔθνους.

Αὐταῖ, ἐν περιλήψει, αἱ θεολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ
πεποιθήσεις τοῦ συγγραφέως τοῦ «Σεφέρ Ἀκωζαρή»,
τῶν ὁποίων τὰ ἔχνη διαβλέπει τις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θρη-
σκευτικῇ αὐτοῦ ποιήσει. Διότι πρωτίστως δέον νὰ γνω-
ρίζωμεν ὅτι ἡ ποίησις του εἶναι τὸ λυρικόν ἀπαύγασμα
μᾶς σκεπτομένης ἅμα καὶ εὐαίσθητου ψυχῆς, δυνάμεθα
δὲ νὰ ἀνεύρωμεν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, καὶ εἰς αὐτάς
τὰς «Σιωνιάδας» τὸ ἔθνικοθρησκευτικόν αὐτοῦ «πι-
στεύω».

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ θεολόγου, πρό παντός δὲ τοῦ ποιη-
τοῦ, 'Αλεβῆ ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ὄλων τῶν ἐποχῶν ὑ-
πῆρξε κολοσσιαία. Δέν θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ἰσχυρισθῶ-
μεν ὅτι καὶ αὕτη ἡ σύγχρονος σιωνιστικὴ ἰδέα ἔλκει
τὴν προέλευσιν ἐκ τοῦ ἰδανικοῦ τῆς ἀλεβιτικῆς ποιη-

Ὁ τάφος του
στό Ἀ΄ Ἰσραηλιτικό
Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν.

σεως. Διότι ἐκεῖνο τό ὁποῖον προσδίδει ἰδιαιτέραν αἰ-
γλην καί δόξαν εἰς τήν μεγάλην ταύτην ἐθνικήν φυσιο-
γνωμίαν εἶναι ὅτι ὁ Ἀλεβή δέν ἠρκέσθη μόνον νά θρη-
νήσῃ ἀπό μακράν τόν ἐκπεσμόν τῆς πατρώας γῆς καί
νά προφητεύσῃ εἰς λαμπράς ἐνοράσεις τόν μελλοντικόν
θρίαμβον τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἠθέλησε νά μεταβῇ ὁ ἴδιος,
ὑπό τās δυσμενεστέρας ἱστορικές συνθήκας, εἰς τήν
Ἀγίαν Χώραν, ὅπου «ψυχῆς ξανάσασμα εἶναι τό ἀερά-
κι τῆς», καί νά διέλθῃ ἐκεῖ τό ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Ὁ ποιητής ἀντελαμβάνετο βεβαίως τόν κίνδυνον ὅν
διέτρεχεν ἐπιχειρῶν τό προσκύνημά του εἰς κρισιμωτά-
την στιγμῇν, λόγῳ τῶν Σταυροφοριῶν, ἀλλ' ἔτρεφε
κρυφίαν τινά ἐλπίδα, ἥν ἄς ἐμπιστεύεται εἰς ἕνα του
ποίημα· ἡ ἰσλαμική ἥττα καί ἡ χριστιανική κατάληψις
τῆς Ἀγίας Πόλεως θά ἐπετάχυνε τήν ἔλευσιν τῆς ἐθνι-
κῆς σωτηρίας· διότι δέν πρέπει νά λησμονῶμεν ὅτι ἦτο
γέννημα καί θρέμμα τῆς χριστιανικῆς Καστιλίας, ἔνθα
ἀπό τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας ἤκουε διαρκῶς νά γίνεται
λόγος περί πτώσεως τῆς μωαμεθανικῆς ἐξουσίας.

Ἐν τέλει τό προσκύνημα καθίσταται διὰ τόν ποιητήν
ζήτημα ὑψίστης ἀνάγκης· ἡ Σιών τοῦ ἐμφανίζεται κατ'
ὄναρ· ὁραματίζεται τόν Ναόν εἰς τήν παλαιάν του δό-
ξαν, τήν θείαν λειτουργίαν εἰς τήν πρώτην αὐτῆς λαμ-
πρότητα. Ἡ νοσταλγική μέθη τοῦ πνίγει τήν εὐαίσθη-
τον ψυχὴν καί ἀναφωνεῖ:

Τῆς Οἰκουμένης ὁμορφιά, πανώρια Πολιτεία
Τοῦ ξακουσμένου βασιλιᾶ,
Μέσ' ἀπ' τὰ βάθη τ' ἀγαρα τῆς Δύσης ἡ ψυχὴ μου
Ἐσένα λαχταρᾷ!

Λυώνει ἡ ψυχὴ μου σάν κερὶ, δταν στό νοῦ μου φέρνω
Τῇ δόξῃ πού σέ στόλιζε, τό Ναό πού ἔχει ρημάξει.
Πά' στά φτερά τοῦ σταυραῖτοῦ σάν ποῖός θά μ' ἀνεβάσῃ
Καί κατά σέ ν' ἀράξω,
Νά βρέξω μέ τό δάκρυ μου τό ποθητό σου χῶμα.
Σέ πόθησα, κι' ὁ βασιλιάς ἄς μὴν εἶναι μαζί σου,
Κι' ἄς σέρπουνε στοῦ Ρικιεάδ τὰ μυρωμένα μέρη
Σκορπιοί, σαῦρες κι ἀστρίτες.
Τῶν ἐρειπίων σου θ' ἄσπαστῶ τίς πέτρες μέ λαχτάρα

Κ' ἡ ἀπόπνοια τοῦ πτωμάτου σου θάναι γιά μένα πάλι
Γλυκύτερη ἀπ' τό μέλι.

Μόλις ἀποπερατώσας, τῷ 1140, τήν συγγραφὴν τοῦ
ἔργου του «Ἀκωζαρή», ὁ ποιητής ἤρχισε νά ἐτοιμάζη-
ται διὰ τό εὐλαβές προσκύνημα. Ἐπρεπε νά ἐγκαταλεί-
ψῃ τήν μονογενή θυγατέρα του, «τὴν ἀδερφήν τῆς ψυ-
χοῦλας του», τόν λατρευτὸν ἔγγονον τοῦ Ἰούδαν, τήν
ἐν Τολέδῳ ἀνωτάτην σχολὴν του καί τοὺς πολυαρί-
θμους μαθητάς, οὓς περιέβαλλε διὰ τῆς στοργικῆς ἀγά-
πης του. Τοῦτο βεβαίως ἐστοίχιζεν ἀρκετά εἰς τόν εὐαι-
σθητόν ποιητήν, τήν δέ συγκίνησιν του μετέδωκεν εἰς
ὠραίας στροφάς. Μερικοὶ ἐκ τῶν φίλων του ἀποπει-
ρῶνται νά τόν μεταπέισουν ἀλλ' εἰς μάτην.

Κατὰ τήν διέλευσίν του ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς
Ἰσπανίας προκαλοῦνται ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις ὑπὲρ
τοῦ σοφοῦ ποιητοῦ. Κατελθὼν εἰς Γρενάδαν, ἐπεβίβά-
σθη πλοίου μετὰ τινων φίλων, μέ κατεύθυνσιν πρὸς τήν
Αἴγυπτον. Ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκείνου, ὑπὸ τὴν ἀγωνιώ-
δῃ ἀνυπομονησίαν καί προσμονήν, ὁ ποιητής ἔκρουσε
τὴν τρυφερωτέραν χορδὴν τῆς λύρας του:

Κατσουφιασμένος ὁ οὐρανός, κ' ἐμέ ἡ ψυχὴ πῶς σπαρταρᾷ!

Τί φτάνει κατά τὰ σκηνώματά σου Θεέ μου, τὰ ἱερά...

...Σ' ἕνα карабоσάνιδο στενό
Ἀνάμεσα ἀπὸ γῆς κι' ἀπὸ οὐρανό
Τρικλιζῶ καί χορεύω· τί μέ νοιάζει
Ἀφοῦ σέ λίγο θάδω νά χαράξῃ
Ἡ Ἱερουσαλήμ· κεῖ μέσα θά χορέψω
τὸν ἱερό χορὸ σου, ὦ Ἀγία Πόλη!

Ὁ ποιητής φθάνει εἰς τήν Ἀλεξάνδρειαν, μεταβαίνει
εἰς Κάϊρον, κατευθύνεται, ὑπὸ τὴν συνοδείαν φίλων
του, εἰς Δαμιέτην, ὅπου διὰ τελευταίαν φορὰ οὗτοι ἐ-
πιχειροῦν νά τόν μεταπέισουν ἐκ τοῦ σχεδίου του. Τῷ
συνιστοῦν ὅπως ἐγκατασταθῇ εἰς Αἴγυπτον, ἀφοῦ καί
ἐκεῖ ἔχεν ἐπιφοιτήσει ἡ θεία χάρις, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐγεννήθη

✦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 22

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ ΕΚΡΗΞΙΣ

Στήν Κέρκυρα τό 1891

Μέ τόν παραπάνω τίτλο ὁ γνωστός ἱστορικός κ. Νώντας Ἡλιοπούλος (συγγραφεύς «Μνήμων») δημοσίευσε στήν «Ἑστία» (23, 25, 30 Ὀκτωβρίου καί 1 Νοεμβρίου 1980) τά σημειώματα πού ἀκολουθοῦν:

Ὅπως εἶναι παγκοίνως γνωστόν, ὁ Ἀντισημιτισμός ἀποτελεῖ μακράν φυλετικήν παράδοσιν, ἐκφυλισθεῖσαν μὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας καί περιορισθεῖσαν κυρίως μεταξύ τοῦ Ἀραβικοῦ κόσμου, εἰς μεγάλην ὁμως ἀκμήν ἀνά τοὺς αἰῶνας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῶν Προχριστιανικῶν χρόνων, ἐπιταθεῖσαν κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς, κορυφωθεῖσαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐπιβιώσασαν δέ μέχρι τῆς αὔγης τῆς ἐποχῆς μας καί ὑποτροπιάσασαν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν συγχρόνων Ἑφιαλτῶν: Ναζιστῶν καί Κομμουνιστῶν.

Εἰς τὴν χώραν μας εἶχομεν μία περιστασιακὴν ἔκρηξιν Ἀντισημιτισμοῦ (μετὰ τὴν παλαιότεραν, περιώνυμον ἐκείνην τοῦ «Πατοσίτικο») ἐκδηλωθεῖσαν ἀρχικῶς εἰς τὴν Κέρκυραν καί μεταδοθεῖσαν ἐκείθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καί ἀλλαχοῦ, ἐγγίζοντος τοῦ Πάσχα τοῦ 1891. Τὸ ἔναυσμα ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς:

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἶχεν ἀνακαλυφθῆ, εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν τῆς νήσου, τὸ πτῶμα παιδίσκης ἀγρίως κρεουργημένον, κρυμμένον μέσα εἰς σακκὶ μέ πίτουρα καί ἀντισηπτικὰς οὐσίας.

Τὸ εὑρημα συνετάρaxε τὴν Κερκυραϊκὴν κοινωνίαν καί ἀπέτέλεσε μεγάλον μπελᾶν διὰ τὰς Ἀρχάς, διότι διττὴ ἔρμηνεα, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐμπρηστική, προεκάλει πρωτοφανῆ ἀναβρασμόν τόσοσιν μετὰ τοῦ Χριστιανικοῦ ὅσον καί τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πληθυσμοῦ: Κατὰ τοὺς μὲν, τὸ θῦμα ἦτο Χριστιανή, τὴν ὁποίαν φανατικοὶ Ἑβραῖοι εἶχαν φονεύσει διὰ ν' ἀποστραγγίσουν τὸ αἷμα τῆς καί νὰ τὸ χρησιμο-

ποιήσουν δι' ἀποκρύφους μυσταγωγικὰς τελετουργίας τῆς θρησκείας των, ἐπικειμένου τοῦ Πάσχα — συμφῶνως πρὸς τὰς Μεσαιωνικὰς δοξασίας. Κατὰ τοὺς δέ, ἦτο Ἰσραηλίτις, θῦμα θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ Χριστιανῶν.

Ἐντεῦθεν ἐξεγερσίς ὄλων τῶν Κερκυραίων, ὁχλαγωγία καί ἐπακόλουθοι ταραχαί, ἰδίως εἰς βάρος τῶν Ἑβραίων, ἀποτελούντων ἐλαχίστην μειοψηφίαν, ἐνόχων παρὰ τῶν ἀποτελούντων τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν Ἑλλήνων. Καί οἱ μὲν πρῶτοι, μὴ διακρινόμενοι ἀκόμη τότε διὰ γενναιότητα καί θεωρούμενοι γενικῶς ὡς ψοφοδεεῖς, ἔσπευσαν νὰ ὀχυρωθοῦν εἰς τὴν ρυπαρὰν συνοικίαν των, ἀποκλείσαντες καί τὰ στενὰ δρομάκια αὐτῆς. Οἱ δέ δεῦτεροι ἐπεδόθησαν εἰς πολιορκίαν των, ἐκδηλώσαντες διαθέσεις νὰ τοὺς καύσουν ζωντανούς εἰς τὸ «γκέττο» των. Τότε ἐδραστηριοποιήθησαν αἱ Ἀρχαί καί ὀλόκληρος ἡ δημοσία δυνάμεις τῆς Κερκύρας, δηλαδὴ ἡ φρουρά καί ἡ Ἀστυνομία, ἐνισχυμένοι καί ἀπὸ τὸ πλήρωμα ναυλοχοῦντος εἰς τὸν λιμένα μικροῦ πολεμικοῦ πλοίου καί προσεπάθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν τάξιν καί νὰ προστατεύσουν τοὺς κινδυνεύοντας Ἑβραίους — ἐνῷ οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἐγκλεισθέντες εἰς τὰς οἰκίας των καί ἀπομονωθέντες ἀπὸ προστατευτικὴν στρατιωτικὴν ζώνην, ἐκινδύνευσαν σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀποθάνουν ἐκ πείνης, διὰ τὸ ἀδύνατον νὰ κυκλοφορήσουν καί νὰ προμηθευθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀγοράν τ' ἀπαραίτητα πρὸς συντήρησίν των.

Ἀφ' ἐτέρου, ὅλα τὰ караδοκοῦντα τίς «ἀναμπουμπού-

Ἔνα ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς νέας πόλεως, δίπλα στὸ σημερινὸ Διοικητήριον. Τὴν ἐμπνευση γιὰ τὴν ἀρχικὴ δημιουργία τῆς συνοικίας εἶχε τὸν προηγούμενον αἰῶνα ὁ ἀείμνηστος Μπέσσος. Στὸ μπάλκόνι φαίνεται ἀκόμα τὸ Μαγνέν Νταβίντ.

ΔΕΞΙΑ: 'Οδός Ἀγίας Σοφίας, ὁ δεύτερος βασικός δρόμος τῆς συνοικίας, ὅπως εἶναι σήμερα. ΑΡΙΣΤΕΡΑ: 'Οδός Βελισσαρίου. Ἀριστερά τό κτίριο τῆς Συναγωγῆς. Δεξιά διακρίνονται καθισμένοι οἱ ἐνοικοὶ τοῦ μαγαζιοῦ. Προπολεμικά οἱ ὁμόθητες, οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐργασίας καί τοῦ μόχθου, ἔτσι κάθονταν ἔξω ἀπό τά σπίτια τους τά Σάββατα καί τίς γιορτές.

λες» κακοποιᾷ στοιχεῖα, ἐπωφεληθέντα τῆς ἐκρύπτου καταστάσεως, τῆς ἀπασχολήσεως τῶν Ἀρχῶν καί τοῦ κλίματος φανατισμοῦ, ἐπεδόθησαν εἰς τήν λεηλασίαν τῶν ἀνά τās ἐμπορικὰς ὁδοὺς διεσπαρμένων ἐβραϊκῶν καταστημάτων, ἰδίως κοσμηματοπωλείων, ἀργυραμοιβείων, χρηματικῶν γραφείων κ.λ.π., ἀπογυμνώσαντες αὐτά ἀπό τό πλούσιον περιεχόμενόν των — δοθέντος ὅτι τά τοιαῦτα ἀπετέλουν ὡς ἐπὶ τό πολύ, ἰσραηλιτικόν μονοπώλιον.

Τά γεγονότα τῆς Κερκύρας μετεδίδοντο ἐξωγυμμένα, δι' ἐπιστολικῶν ἀνταποκρίσεων εὐφαντάστων συντακτῶν — διότι αἱ Ἀρχαί εἶχον ἀπαγορεύσει τηλεγραφικὴν ἐπικοινωνίαν μεταξύ ἰδιωτῶν, ἀκριβῶς διὰ τήν ἀποφυγὴν μεταδόσεως δημαγωγικῶν τερατολογιῶν ἀπό πενταρολογούσας ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐφθανον δέ εἰς τās στήλας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Τύπου, καί δοθείσης τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου, πού ἐκυρίαρχει ἀποκλειστικῶς τῶν Διεθνῶν Χρηματιστηρίων, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῶν Δυνάμεων, κατακραυγὴ ἠγέρθη ἐναντίον τῶν ἐξαγριωθέντων Ἀντισιμητῶν Ἑλλήνων. Ἐγκυρα δημοσιογραφικά ὄργανα ἐζήτησαν παρὰ τῶν Κυβερνήσεων τήν ἀποστολὴν Εὐρωπαϊκῶν ναυτικῶν μονάδων εἰς τὰ ὕδατα τῆς νήσου τῶν Φαιάκων, διὰ τήν προστασίαν τῶν κινδυνευόντων Ἑβραίων. Ἐξ ἄλλου, διεθνεῖς Ἀντισιμητικὸν κύκλοι, διότι δέν ἔλειπον καί οἱ τοιοῦτοι φρονούντες, ἰδίως εἰς τήν Γερμανίαν καί τήν Ρωσίαν, ἐξήπτον μέρος τῆς κοινῆς γνώμης τῶν χωρῶν των, εὐεπίφορον εἰς τās ἐκ τούτων ἀντιδράσεις, ἐναντίον τῶν θεωρουμένων ὡς αἰμοβόρων Ἑβραίων

πού ἐπεβουλεύοντο τρυφεράς χριστιανικὰς ὑπάρξεις ὡς σπονδὴν πρὸς τās ἀπαιτήσεις μιᾶς ἀπανθρώπου θρησκείας.

Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τήν Κέρκυραν, μεγαλοποιημένα παρ' εὐφαντάστων ἢ κακοβούλων φημῶν, ἐνετείνοντο αἱματηρά ἐναντίον Ἰσραηλιτῶν ἐπεισόδια, παρ' ὅλας τās προσπάθειάς τῶν ὀργάνων τῆς τάξεως καί τῆς ἀσφαλείας, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Εἰσαγγελικὴ καί ἡ Ἀνακριτικὴ Ἀρχὴ εἰργάζοντο ἀόκνως, πλὴν ἀκάρπως, διὰ τήν διαλεύκανσιν τοῦ μυστηρίου τῆς κατακρεουργήσεως τῆς ἀτυχοῦς κορασίδος — Ἑβραίας ἢ Χριστιανῆς.

ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΚΑΙ ΓΡΟΝΘΟΙ

Ἐκτός ἀπὸ θρησκευτικόν φανατισμόν, ὁ φόνος τῆς Κερκυραίας παιδίσκης, τοῦ Ἀπριλίου 1891, Ἑβραιοπούλας ἢ Χριστιανῆς, εἶχεν ἐξάψει καί πολιτικά πάθη: Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας, ἦσαν, σχεδόν κατὰ παμψηφίαν, Τρικουπικοί· καί οἱ τοπικοὶ Δηλιγιαννικοὶ πολιτικοὶ παρόντες ἐπωφεληθήσαν τῆς ἐκ τοῦ ἐγκλήματος ἐξάψεως διὰ νά τοὺς ἐκμηδενίσουν, ὑποδαυλίζοντες τήν τρομοκρατίαν καί τήν ἐκ τῆς νήσου φυγὴν αὐτῶν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ ἀνταπόκρισις πρὸς μεγάλην ἀθηναϊκὴν ἀντικυβερνητικὴν ἐφημερίδα (ἀλλ' ὄχι καί ὀλιγώτερον ἀντικυβερνητικὴν) — καί τὰ ἐπακόλουθα σχόλια αὐτῆς:

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ ΕΚΡΗΞΙΣ

«Ἡ Ἑβραϊκὴ συνοικία (τῆς Κερκύρας) εὐρίσκεται ἐν ἀποκλεισμῷ. Πρὸ ἐβδομάδος ἀπέθανεν ἡ μικρὰ ἐγγονή τοῦ Ἀρχιρραβίνου καὶ μόλις τὴν ἐβδόμην νύκτα τὴν ὠδήγησαν εἰς τὸ Νεκροταφεῖον, τῇ συνοδείᾳ ἀστυνομικῶν καὶ στρατιωτῶν. Λέγεται ὅτι ἐκ τῶν δαρέντων Ἰσραηλιτῶν ἀπέθανον τέσσαρες καὶ μία γυνή, ἀλλ' οἱ ὁμόθησκοί των φοβούνται νὰ θάψωσι τοὺς νεκροὺς. Ὑπολογίζεται ὅτι ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα ἀσθενοῦσι, δαρέντες ὑπὸ τοῦ φανατισθέντος πλήθους. Δύο δὲ ἐξ αὐτῶν διατρέχουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Φοβοῦμαι ὅτι τὸ κακὸν δὲν θὰ σταματήσει ἔως ἐδῶ».

Καὶ ἐσχολιάζετο ἐν συνεχείᾳ:

«Οἱ φόβοι τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας εἶναι εὐλογοί. Ἐφ' ὅσον αἱ Ἀρχαὶ καὶ πρὸ πάντων ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐννοοῦσι νὰ τερματισθῇ ἡ κατάστασις αὕτη, ἡ κατασχύνουσα τὸν Ἑλληνικὸν λαόν καὶ τὸ Κράτος, βεβαίως τὸ κακὸν θὰ αὐξηθῇ. Ἐχομέν παρ' ἀξιοπίστων προσώπων τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ τραγικὴ αὕτη κατάστασις ἔχει καὶ κερδοσκοπικὸν ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν ἀκόμη χαρακτῆρα. Ἡ Ἑβραϊκὴ παροικία τῆς Κερκύρας εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν ἀπολαύει τῶν συμπαθειῶν τοῦ Κορδονίου (ἐμβλήματος τῶν Δηλιγιαννικῶν), τῶν Ἰσραηλιτῶν ὑποστηρίζαντων, κατὰ τὰς ἐκλογάς, τοὺς Τρικουπικοὺς ὑποψηφίους. Τὸ «Κορδόνι», λοιπὸν εὐρὲν εὐκαιρίαν νὰ ἐξωθήσῃ τὰ πράγματα φανατίζον περισσότερον τὸν ὄχλον. Δὲν δυσκολευόμεθα νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὴν πληροφορίαν ταύτην. Ἐν Ἑλλάδι ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ πολιτικὴ ἀκολασία προβαίνει εἰς τὰ ἔσχατα, τὰ πράγματα δὲ δὲν εἶναι ἀπίθανον, ἀφοῦ ἔχομεν τὸ γεγονὸς ὅτι καμμιά δεκαπενταριά εἶναι οἱ ὑποκινούντες τὰς κατὰ τὴν φιλησυχίαν καὶ φιλονόμιον Ἰσραηλιτῶν βαιοπραγίας, αἱ Ἀρχαὶ εἰς οὐδενὸς τῶν ταραξίων προέβησαν τὴν σύλληψιν, παριστάμεθα δὲ εἰς τὸ οἰκτρὸν θέαμα τῶν ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας ταραχῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνευ δικαιολογημένου λόγου, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ σφαγείσα κορσὰς ἦτο Ἑβραῖα».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν εἰς τὸ ἀνωτέρω σχόλιον μνημονευόμενον «κερδοσκοπικόν» χαρακτῆρα τῆς κατὰ τῶν Ἑβραίων καταδρομῆς, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας εἶχον εἰς χεῖρας τῶν ὀλοῦ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν ζωὴν τῆς πόλεως καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἐμπορευόμενοι καὶ χρηματισταὶ ἐπεθύμουν ἐγκαρδίως τὴν ἐξόντωσίν των.

Ἰδοὺ καὶ ἐν ἀκόμῃ, σχετικόν, σχόλιον τῆς ἰδίας ἐφημερίδος:

«Ἡ ἐν Κερκύρᾳ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης εἶναι ἴσως ἡ μάλιν πολυάριθμος τῶν ἐν Ἑλλάδι, καὶ εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς ἐμπορικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς νήσου. Τὰ μέλη τῆς εἶναι πολῖται Ἕλληνες, ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ἐκπληροῦν ἀπάσας τὰς πρὸς τὸ ἔθνος ἡμῶν ὑποχρεώσεις, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Χώρας καὶ εἶναι κατὰ πάντα ἰσότιμοι πρὸς αὐτοὺς. Οἱ πλείστοι μετὰ αὐτῶν διακρίνονται διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν εὐπορίαν, τὴν ὑπέρροχον θείαν, τὴν κοινωφελὴ ἐν τῷ τόπῳ δράσιν. Τὰ περισσότερα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων εὐρίσκονται εἰς

χεῖρας των. Οἱ ἐξ αὐτῶν ἐπιστήμονες ὄλων τῶν κλάδων εἶναι ἱκανοὶ καὶ χρησιμώτατοι καὶ ἀναφέρονται μετὰ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων. Εἶναι λυπηρότατον λοιπὸν ὅτι ἐν ἀπλοῦν ἐγκλημα, ὅμοια πρὸς τὸ ὁποῖον συμβαίνει πανταχοῦ τῆς χώρας, ἤλθε νὰ σπεῖρῃ τὸν σπόρον τῆς διχονοίας μετὰ τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτην κοινωνικὴν ἀνωμαλίαν εἰς τὸν Τόπον».

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀνωτέρω, διθυράμβου ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν, ἃς μνησθώμεν καὶ τοῦ Χαλκιδέως Ἰσραηλίου Συνταγματάρχου Μαρδοχαίου Φριζῆ, πρώτου πεσόντος ἀνωτέρου Ἀξιωματικοῦ κατὰ τὸν Ἕλληνο - Ἰταλικὸν πόλεμον τοῦ 1940, εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον — ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ τῆς συμπίπτουσας πανηγυρικῆς ἐπετείου.

ΑΠΗΝΕΙΣ ΠΡΟΑΣΠΙΣΤΑΙ

Χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐγκύκλιος τοῦ νέου τοποθετηθέντος Νομάρχου Κερκύρας Μπουκλάκου (εἰς ἀντικατάστασιν παυθέντος προηγουμένου) ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του — ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντισημιτικὴν ἐκρηξιν εἰς τὴν νήσον:

«Πρέπει νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ τάξις, διότι τότε μόνον δύναται νὰ λειτουργήσῃ ἀπροσκόπτως ἡ Δικαιοσύνη πρὸς ἀνέρευσιν τῶν ἐνόχων τοῦ σκοτεινοῦ ἐγκλήματος. Ἡ συνδρομὴ τῶν νοημόνων καὶ φιλησύχων πολιτῶν Κερκυραίων πρὸς ἐπάνοδον τῆς ἀσφαλείας ἐν τῇ πόλει αὐτῶν, ἥτις διεκρίθη καὶ διακρίνεται πάντοτε διὰ τὴν ἀνεξιθρησκείαν καὶ τὰ φιλόνομα αὐτῆς αἰσθήματα, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἡ συνδρομὴ αὕτη πεποιθήμεν ὅτι θέλει ἀπαλλάξῃ τὰς Ἀρχὰς τῆς ἀνάγκης πρὸς ἀδυσώπητον ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου κατὰ παντός προβαίνοντος εἰς πράξεις ἀντικειμένας πρὸς αὐτοὺς».

Ἐσχολιάζετο δὲ ἀπὸ δημοσιογραφικῶν στηλῶν ἡ σκληρυνσις τῆς στάσεως τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τῶν ταραξίων τῆς Κερκύρας διὰ τῶν ἐξῆς:

«Ἐκ τῆς ἐνόχου ἀδρανεῖας τῶν Ἀρχῶν ἠρύσθησαν τὴν τόλμην των οἱ πρωτεργαταὶ τῶν ἀταξιῶν καὶ τὰ πράγματα ἐπεδεινώθησαν μέχρι σημείου τοιούτου, ὥστε νὰ προκληθῇ ἐπέμβασις τῶν ξένων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κινδυνεύόντων Ἑβραίων! Καὶ τότε μόνον ἐξύπνησεν ὁ Δηλιγιάννης καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ εἰς Κέρκυραν ὡς Νομάρχην τὸν κ. Μπουκλάκον καὶ ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς μετὰ στρατοῦ. Καὶ ἔπρεπε μόνον ἡ ἐκφρασις τῆς θελήσεως τοῦ κ. Μπουκλάκου, ἀρχαίου καὶ δραστηρίου ὑπαλλήλου, γνωστοῦ ὡς μηδέποτε θυσιάσαντος τὴν ἀξιοπρέπειάν του εἰς κομματικὰς ἐπιβουλάς, ἵνα ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις πλήρως. Ἦρκεσεν ἡ ἀποφασιστικὴ ἐκδήλωσις τῶν προθέσεών του νὰ καταδιώξῃ πάντα ταραξίαν, ἤρκεσεν ἡ παρουσία μόνον τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ ὅπως ἐντός οὐκ ἐπὶ περισσοτέρων τῶν 24 ὥρῶν ἡ τάξις ἀποκατασταθῇ πλήρως».

Πέραν τῶν κατασταλτικῶν μέτρων καὶ τῆς χρησιμοποίησεως ἱκανῶν ἀξιωματῶν, ἀπεστάλη εἰς τὴν Κέρκυραν ἵνα ἐποπτεύῃ τὴν ἀνακρίσεων πρὸς ἐξιχνίανσιν τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπακολούθων γεγονότων, αὐτὸς ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν τῆς Πρωτευούσης.

•

Ὅπως τὸ ἐγράψαμεν ἤδη, ἐξηγέρθη καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς Τύπος ἀπὸ τὰ εἰς Κέρκυραν συμβάντα. Εἰς σοβαράν ἐφημερίδα τῆς Βιέννης, σπουδαίου διπλωματικοῦ κέντρου τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐγράφετο ὡμῶς ὅτι «οἱ φυγόπονοι καὶ νωθροὶ Κερκυραῖοι φθονοῦντες τοὺς δρα-

ΔΕΞΙΑ: Μιά άποψη της οδού Παλαιολόγου, του εμπορικού δρόμου της παλιάς εβραϊκής συνοικίας, όπως είναι σήμερα. **ΑΡΙΣΤΕΡΑ:** Μιά μικρή πλατεία του «γκέττο» της εβραϊκής συνοικίας.

στηρίους και εύφυεις 'Ισραηλίτας συμπολίτας των, διηγείραν κατ' αὐτῶν τὸν ἄθλιον καὶ ἀμαθῆ ὄχλον, πρὸς ἐξουδετέρωσιν των».

Ἄφ' ἑτέρου ὁ ἐπίσης ἔγκυρος «Πεσταῖος Λλόϋδ» ἔγραφεν:

«Ἀπὸ τῶν ρωσικῶν στεππῶν ἡ λύμη τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ μετεδόθη εἰς τὰς γελαστάς ἀκτάς μιᾶς τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους, ὅπου ὁ παρ' ἀμαθῶν καὶ ἀσυνειδήτων ἱερέων φανατιζόμενος ὄχλος ἐξακολουθεῖ ἀπὸ ἐβδομάδων ἀπειλῶν νυχθημερόν διὰ φόνου καὶ ἐμπρησμοῦ τὴν κοινότητα πτωχῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι κεκλεισμένοι ἐν τῇ ρυπαρᾷ αὐτῶν συνοικίᾳ ὑφίστανται φρικαλέους διωγμούς καὶ πραγματικὴν πολιορκίαν παρὰ αἰμοδιψοῦς συρφετοῦ. Εὐρισκόμεθα ἐνὺπιον κινήματος ἀποτελοῦντος ἀληθῆ ἐμπαιγμὸν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνεξάλειπτον δὲ δνειδος θὰ ἐγκολληθῇ εἰς τὸν αἰῶνα μας, ἐάν δὲν κατασταλῇ τὸ κίνημα πρὶν ἢ ὁ φονικὸς καὶ ἐμπρηστικὸς ὄχλος ὁλοκληρώσῃ τὸ ἔργον του».

Τό ἡγανακτημένον ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας ἐπροκαλεῖτο ὄχι μόνον διότι μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ ὑπήκοοι τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ μεθ' ὧν συνηλλάσσοντο οὗτοι ἐμπορικῶς εὐρωπαϊκοὶ Οἴκοι, ἐζημιούντο ὡς ἐκ τῆς συνεπειᾶς τῶν γεγονότων διακοπῆς τῶν συναλλαγῶν. Ἀναδημοσιεύουσα τ' ἀνωτέρω σχόλια ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα ἔγραφε συμπληρωματικῶς:

«Καὶ ἔτερα εὐρωπαϊκὰ φύλλα ἐκήρυξαν σταυροφορίαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Δυστυχῶς οἱ παραχοποιοὶ δὲν ἀνελογίσθησαν ὅτι πληττοντες τοὺς Ἰουδαίους ἐπληττον συγχρόνως, καὶ δὴ σφοδρότερον, τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ὑποδούλους Ἕλληνας. Πρῶτοι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἕλληνες θὰ αἰσθανθῶσι καιρίως τὸν ἀντίκτυπον, βλέποντες καθισταμένην ἀκόμη ἀμυδροτέρην τὴν ἐλπίδα τῆς συναινέσεως τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς βριθούσης Ἑβραίων πόλεώς των. Ἀπὸ τοῦδε ἤρξατο πάλιν πνέων ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀνεμος μισελληνικός· αἱ εὐρωπαϊκαὶ δὲ ἐφημερίδες κηρύττουσιν ἤδη ὅτι ἐν Κερκύρᾳ ἐπικρατεῖ πλήρης ἀναρχία καὶ ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις πρέπει νὰ ἐπέμβωσιν ὑπὲρ τῶν καταδιωκομένων Ἑβραίων, ἀναπληροῦσαι αὐταὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν».

Τό ἀνθελληνικὸν κῦμα ὠγκοῦτο ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ὡς ἐκ τῆς ἀφίξεως, εἰς τὰς Πρωτευούσας καὶ τὰ μεγάλα κέντρα, Ἑβραίων προσφύγων, διαφυγόντων πλησίον τῶν ἀπανταχοῦ ἐγκατεστημένων ὁμοθρήσκων των καὶ μεγαλοποιούντων, δι' ἐμπαθῶν ἀφηγήσεων, τὰ γεγονότα. Ἐγραφε σχετικῶς μ' αὐτὰ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς:

«Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἔχει ἐστραμμένα τὰ ὄμματά του πρὸς τὴν Κέρκυραν, ἐνθα ἡ Ὁρθόδοξία καταισχύνεται καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀτιμάζεται παρὰ τοῦ μαινομένου ὄχλου. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐν Κερκύρᾳ διακυβεύεται οὐ μόνον ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μέλλον τῆς Ἑλ-

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΙΣ

λάδος. Ἐν τῷ Αὐστριακῷ Κοινοβουλίῳ ζητεῖται ἡ ἐπέμβασις τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὲρ τῶν ἐν Κερκύρᾳ κινδυνεύοντων Αὐστριακῶν ὑπηκόων. Ἡ Ἀγγλία ἀποστέλλει πλοῖον πολεμικόν, Ὁ Ρότσχιλδ τοῦ Λονδίνου, διὰ τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν Τραπεζῆς ἐπικαλεῖται τὴν πρὸς διάσωσιν τῶν ὁμοφύλων του ἐνέργειαν τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ σάλος, ἐν ᾧ κλονίζεται ἡ δημοσία ἡμῶν πίστις, δεινοῦται ἔνεκα τῆς ἐχθρικῆς καθ' ἡμῶν στάσεως τῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην χρηματιστῶν Ἑβραίων.

ΜΕΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Καίτοι ἐν πολλοῖς ἀναμασῶμεν τὰ ἴδια ἅς ρίψωμεν τελευταῖον βλέμμα εἰς μερικὰς ἀκόμη φωτογραφικὰς λήψεις τῶν ἀντισημιτικῶν γεγονότων τῆς Κερκύρας τῆς ἐβδομάδος τῶν Βαίων τοῦ ἔτους 1891 — ἐπὶ τῶν ὁποίων διὰ μακρῶν ἔχομεν ἤδη ἐγκύψει:

Ἰδοὺ ἓνα ἄλλο δημοσιογραφικὸν «ἐνσταντάνέ» — δέκα ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐξέσπασαν τὰ ἐπεισόδια:

«Ὁ κατὰ τῶν Ἰουδαίων φηνατισμὸς τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Κερκύρας ἐπιτείνεται. Προσφάτως συνηθροίσθησαν ἐν τῇ κεντρικῇ πλατεῖᾳ πολλοὶ ὁμόδοξοι καὶ πικρῶς ἐσχολίαζον τὴν ἀδράνειαν καὶ σιωπὴν τῆς Ἀνακρίσεως, ὅμοιοι δὲ περιερχόμενοι τὴν πόλιν ἔψαλλον ἄσματα διεγείροντα τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Τὰ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ξυλοκοπήματα ἐξακολουθοῦν. Δὲν παρέρχεται ἡμέρα ποῦ νὰ μὴ δαρῇ καὶ ἀπὸ ἑνός. Ὅχι μόνον θρῆνος καὶ κοπετός ἀντηχεῖ ἀνὰ τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, ἀλλὰ καὶ λιμός, διότι ἔνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτῆς, οἱ πολιορκούμενοι ἀδυνατοῦν νὰ προμηθευθοῦν τροφίμα καὶ χρήματα. Ἑβραῖοι ἐπιχειρήσαντες νὰ προσεγγίσουν τὸ Ἐνεχυροδανειστήριον διὰ νὰ προσπορισθῶν ρευστόν, κατεδίωχθησαν παρὰ караδοκούντων Χριστιανῶν καὶ ἐχρειάσθησαν στρατιωτικὴν προστασίαν διὰ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ἴδια».

•

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως εἶδομεν ἤδη, πρὸ τῆς διεθνούς κατακραυγῆς ἐδραστηριοποιήθη ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν καὶ δραστικὰ μέτρα προστασίας τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας ἐλήφθησαν — τὰ ὁποῖα ὅμως προεκάλεσαν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ φανατισμένου χριστιανικοῦ ὄχλου, διαμαρτυρομένου ὅτι οἱ νέοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ διοικηταὶ ἐμερολήπτουν ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατεδίωκον τοὺς χριστιανοὺς. Τοῦτο δὲν ἡμώδισε τὴν σύλληψιν ἀρκετῶν δεκάδων γαριζῶν καὶ τὴν δίωξιν καὶ ἄλλων. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀλλαγῆς νοοτροπίας τῶν ὑπευθύνων τῆς τάξεως εἶναι ὅτι ἐπαύθη χωροφύλαξ διότι δὲν συνέλαβεν ἀγυρίαιδας λιθοβολοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ Κυβέρνησις διέθεσεν ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσὸν ὑπὲρ ἀρωγῆς τῶν δοκιμαζομένων θυμάτων τοῦ χριστιανικοῦ φανατισμοῦ.

Κατόπιν τούτων ὁ Ἀρχираββίνος Κερκύρας ἀπέστειλε θερμὸν εὐχαριστήριον τηλεγράφημα πρὸς τὸν Πρωθυ-

πουργόν Δηλιγιάννην — ὅπερ ὁ ἐν Λονδίῳ Ἕλλην πρεσβευτὴς Ἰωάννης Γεννάδιος, εἰς τῶν διαπρεπεστέρων διπλωματῶν μας πάσης ἐποχῆς, ἐκοινοποίησε πρὸς τὸν ἀγγλικὸν Τύπον, ποῦ εἶχεν ἐξεγερθῇ διὰ τὸν ἐκδηλωθέντα ἐν Ἑλλάδι ἀντισημιτισμόν, συνώδευσε δὲ διὰ τῶν ἐξῆς εὐστόχων δηλώσεών του:

«Ὀλιβόμεθα διὰ τὴν σκληρὰν ἐκρηξίν ὅσον καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ ἀδίκως ρεῦσαν αἷμα καὶ ἡ ἐπακόλουθος ἐνδεια καὶ ἀθλιότης θὰ προσεγγίσῃ ἔτι μᾶλλον δύο ἀρχαίους λαοὺς οἵτινες, καίπερ διάφορον ἔχοντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν πίστιν, ἀποτελοῦσι τοὺς δύο στόλους ἐφ' ὧν θεμελιούται ἡ θρησκεία, ἡ ἡμέρωσις καὶ ἡ πρόοδος τοῦ κόσμου».

Καὶ ὕλική συμπαράστασις ἐξεδηλώθη πρὸς τοὺς δοκιμασθέντας Ἰσραηλίτας τῆς Κερκύρας. Ὁ οἶκος Ρότσχιλδ τοῦ Λονδίνου προσέφερε βοήθειαν ἐξ χιλιάδων δραχμῶν, ἡ τέως Αὐτοκράτειρα τῶν Γάλλων Εὐγενία, ἀποβιβασθεῖσα εἰς Κέρκυραν κατὰ κρουαζιέραν τῆς ἀνὰ τὰς Δαλματικὰς ἀκτὰς, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, παραμυθίσασα τοὺς παθόντας καὶ προσφέρασα ποσὸν πεντακοσίων δραχμῶν.

Ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ, ἐπιστρέψασα εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου διέμενε κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, ἀπὸ περιήγησίν τῆς ἀνὰ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, καὶ λαβοῦσα γνῶσιν τῶν γεγονότων, ἐξεδήλωσε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διὰ τὴν τύχην τῶν θυμάτων τῶν ἀντισημιτικῶν ταραχῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως τὸ ἔχομεν καὶ προηγουμένως ἀναφέρει, ἀγγλικά καὶ γαλλικά πλοῖα, ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοὺς ἀντιστοίχους στόλους τῆς Μεσογείου, εἶχαν καταπεύσει εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας, ἐνῷ ἰταλικά τοιαῦτα εὐρίσκοντο ἤδη ἐν πλῶ πρὸς ἐκεῖ. Τὸ ἐνδιαφέρον, μάλιστα τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν μεγαλόνησον τοῦ Ἰονίου εἶχεν ἔκτοτε καταστῆ ἐκδήλον, διὰ τῆς ἀφίξεως ἐπὶ τόπου τοῦ ἐν Ἀθῆναις πρεσβευτοῦ τῆς Φεδοσιάνῃ, «πρὸς προστασίαν» τῶν ἀνυπάρχων Ἰταλῶν ὑπηκόων...

•

Τὰ ἀντισημιτικά γεγονότα τῆς Κερκύρας ὑπῆρξαν μεταδοτικά, εἰς γειτονικάς περιοχὰς καὶ εἰς ἀπωτέρας. Κυρίως εἰς τὴν Ζάκυνθον, κατὰ τὴν περιφορὰν τῶν Ἐπιταφίων, ἰδιαίτερος κατανυκτικὴν, πάντοτε, εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, φανατισθέντες Χριστιανοὶ ἠθέλησαν νὰ ζητήσουν τὸν λόγον ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους συμπολίτας των διὰ τὴν δολιότητα τοῦ Ἰούδα καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ Ναζωραίου. Καὶ ξυλοδαρμοί, ἀν μὴ καὶ αἱματηρὰ ἐπεισόδια ἔλαβον χώραν, κατὰ τῶν δυστυχῶν «χαχαμίκων» — καθ' ὃν χρόνον ἐθρηνεῖτο ἡ θυσία τοῦ Διδασκάλου τῆς Ἀγάπης. Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν διεσσελεύθη ἡ τάξις, ὥστε τὰ πολεμικά πλοῖα ἐπληρόρωμένα μέ ἰσχυρὰ ἀγῆματα κατέπλευσαν ἐσπευσμένως εἰς τὸ εἰρηνικόν, κατὰ τὰ ἄλλα «Φίλοιο τοῦ Λεβάντε» ἐνῷ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Κ. Κουμουνδούρος διενυκτέρευεν εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐν διαρκῇ ἐπικοινωνίᾳ μὲ τὴν νῆσον, ἀγωνιῶν διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν γεγονότων καὶ δίδων διαταγὰς, ἀναλόγως τῶν ἀναφορῶν τὰς ὁποίας ἐλάμβανε.

Ἄλλαι ἀντιεβραϊκαὶ ἐξεγέρσεις ἔλαβον χώραν κατὰ τὰς ἰδίας ἐκείνας ἡμέρας εἰς τὴν Λευκάδα καὶ τὰς Πάτρας — ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μακρινὴν Εὐβοίαν, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸ Μαντούδι.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΦΡΕΖΗΣ:

ΛΕΟΝΑΡΝΤ ΜΠΕΡΣΤΑΪΝ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΑΓΝΩΣΤΑ

Ο Λέοναρντ Μπερστάϊν είναι περισσότερο γνωστός στο κοινό της Ελλάδας από τις πολυάριθμες ηχογραφήσεις του σαν διευθυντής ορχήστρας. Πρόσφατα κυκλοφόρησαν στη χώρα μας τέσσερις δίσκοι με τα κυριότερα έργα του σαν συνθέτη. Οι δίσκοι είναι έγγραφης του 1980 από την Deutsche Grammophon. Το άρθρο αυτό έχει σαν σκοπό να παρουσιάσει αυτά τα έργα και να υπάρξει το έρέθισμα για πιο πλατύ κοινό να πλησιάσει τη μουσική του μεγάλου Έβραίου συνθέτη.

Το πρώτο από τα έργα στα όποια θά αναφερθούμε είναι η πρώτη του συμφωνία. Είναι έργο σημαντικό γιατί αποτελεί μία επιστροφή στο παλιότερο σύστημα σύνθεσης και αρνείται τις εξαιρετικές τεχνολογίες στη μουσική του γλώσσα. Γι αυτούς που διαθέτουν το εφόδιο της θεωρητικής μουσικής γνώσης αναφέρω ότι η γλώσσα του είναι προοδευτική τονική με την παρεμβολή σειραϊκών εφέ.

Σε πολύ γενικές γραμμές η μορφή του έργου ακολουθεί την παραδοσιακή τριμερή συμφωνία με μετάθεση του θηλυκού μέρους στο τρίτο, μορφή που χρησιμοποίησε κι ο Ένεσκο στην τρίτη του συμφωνία.

Τό κάθε μέρος φέρει κι από έναν

ΕΡΓΑ ΤΟΥ

τίτλο, που δηλώνει τη μουσική δράση και την εξέλιξή της. Σε πολύ γενικές γραμμές η συμφωνία πραγματεύεται τον ανθρώπινο ξεπεσμό. Στο πρώτο μέρος («Προφητεία») ένας προφήτης μιλά στο λαό του, που όμως δεν τον ακούει και τέλος αυτός σιωπάει. Στη συνέχεια, με το δεύτερο μέρος, έρχεται το κακό που είχε προλέξει ο προφήτης («Βεβήλωση»). Είναι η βεβήλωση του ανθρώπου, του έργου του και των αξιών του. Σαν επιστέγασμα έρχεται το τρίτο μέρος με τους μελοποιημένους στίχους του Ίερεμία, από τους οποίους πήρε και η συμφωνία την έπωνομασία («Του Ίερεμία»).

Στο έργο αυτό θα παρατηρήσουμε ένα χαρακτηριστικό ψυχολογικό ιδίωμα, που κυρίως φαίνεται στο δεύτερο μέρος. Είναι ένας τελείως δικός του τρόπος να εκφράσει τό πάθος με έναν τελείως συναισθηματικά κομψό τρόπο.

Αυτό είναι πολύ μεγάλο επίτευγμα. Θά πω μόνο πώς ο ίδιος, ο μεγάλος Μπράμς είχε μία μεγάλη ψυχολογική δυσκαμψία.

Ακόμα πρέπει να αναφέρουμε τό

ύψηλό επίπεδο της λυρικότητας στους «Θρήνους του Ίερεμία» που άγγιζει ίσως ψηλότερα επίπεδα από αυτά που έφτασε ο Μάλερ στα Klagenlieder του.

Το '47 μάς παρουσιάζει τη δεύτερη συμφωνία του για πιάνο και ορχήστρα, με δράση στενά συνδεδεμένη με το ποίημα του Auden «Εποχή του Άγχους». Όμως το έργο μπορεί να νοηθεί και ανεξάρτητο από αυτό, όπως μάς λέει ο ίδιος ο συνθέτης.

Το νόημα αυτής της συμφωνίας είναι η συνέχεια της πρώτης. Περιγράφει τον ξεπεσμό του ανθρώπου, που ήδη προβλέπεται, αλληγορώντας πάνω στους στίχους του Ίερεμία.

Το άδιέξεδο που έφτασε ο άνθρωπος πρέπει να βρει κάποια λύση. Κι η λύση θά είναι μία νέα συμφωνία με το Θεό. Αυτή η συμφωνία πετυχαίνεται με την τρίτη του συμφωνία που, επειδή περιλαμβάνει μελοποιήσεις του Καντίς, έχει την έπωνυμία («Καντίς»).

Για να καταλάβουμε σε μεγαλύτερη έκταση και πιότερο βάθος τη φιλοσοφία αυτού του έργου, καλό είναι να διαβαστεί το βιβλίο του Έριχ Φρόμ «Καί ως Θεοί έσέστε» και αν όχι όλο, τουλάχιστον το κεφάλαιο «Η έννοια του Θεού». Είναι

ΛΕΟΝΑΡΝΤ ΜΠΕΡΣΤΑΪΝ

ο μόνος τρόπος για να άποφευχθούν παρανοήσεις και βουδδιστικές έκτροπές στα λεγόμενά του.

Τό έργο του αυτό, πού κατά τή γνώμη μου εΐναι τό άριστούργημά του, περιλαμβάνει, έκτός από μιά τεράστια όρχήστρα, μικτή χορωδία, παιδική χορωδία, σοπράνο καί όμιλητή.

Η σύνθεση ξεκινά μέ τόν όμιλητή πού ύποδύεται τόν συνθέτη καί τόν λαό νά βρίσκονται στήν συναγωγή καί νά προσεύχονται. Μετά από τήν προσφώνηση του όμιλητή ή χορωδία ψάλλει μιά μελοποίηση του Καντίς πού θέλει νά έκφράσει τό παράλογο τής σημερινής άνθρώπινης ύπόστασης.

Έτσι τελειώνει τό πρώτο μέρος. Στο δεύτερο μέρος ό άφηγητής τυφλωμένος από πάθος κατηγορεί τόν Θεό γιατί άφησε τούς ανθρώπους νά βρίσκονται στό χείλος τής τελειωτικής καταστροφής (αυτά τά λέει όταν άκόμα δέν ύπήρχε ό κίνδυνος πυρηνικής καταστροφής, τί θά 'λεγε τώρα:)

Τέλος, ή όργή περνά καί τότε προκαλεί τόν Θεό νά έπισκεφτούν μέ τό όνειρο τούς κόσμους του Παραδείσου καί τής γής. Καί τότε μπαίνει ή σοπράνο μέ τήν παιδική χορωδία καί ψέλνουν ένα γλυκό ναούρισμα πάνω στό Καντίς.

Στό τρίτο μέρος ό Θεός καί άνθρωπος πηγαίνουν μαζί πρώτα στόν παράδεισο κι ύστερα στήν γή. Καί τότε ό άνθρωπος βλέπει ότι κάτι δέν πάει καλά στόν παράδεισο. Δέν έχεις κάπου νά πäs, τίποτα νά δείς. Καί οι γαλήνιοι άνθρωποι πού ζούν εκεί τί όμοιο έχουν μέ τούς ανθρώπους εδώ στή γή; Νά όμως πού εδώ κάτω πάντα κάτι καινούργιο θά συμβεί, κάποιο έρώτημα θά τίθεται πάντα, ό άνθρωπος θά παλεύει συνέχεια. Νά, λοιπόν, πού ή γή είναι καλύτερος τόπος για τόν άνθρωπο από τόν παράδεισο.

Τέλος κυρίζουν από τό όνειρο στήν σκληρή πραγματικότητα κάτω από τίς παιδικές φωνές πού ψάλλουν τό όνομα του Θεού. Καί τέλος,

Ο Λέοναρντ Μπερναστίν, ενώ διευθύνει τήν Φιλαρμονική Όρχήστρα του Ισραήλ (Τελ Άβιβ, 1970).

στό τέταρτο μέρος συνάπτουν μιά καινούργια συμφωνία μεταξύ ανθρώπων καί Θεού (βλέπε Φρόμμ: «καί ως Θεοί έσέστε», σελ. 35 — 36). Στο τέλος οι χορωδίες μέ τήν σοπράνο τραγουδούν για τελευταία φορά τό Καντίς σε μιά μελοποίηση έξαλλης χαράς πού άγγίζει τά όρια του παγανιστικού ρυθμού, για νά τελειώσει τό έργο μέ τήν χορωδία χωρίς συνοδεία όρχήστρας, σε μιά όλύμπια γαλήνη.

Τή σειρά τής φιλοσοφικής αναζήτησης μέσα στις τρεις συμφωνίες θά τήν τελειώσει τό 1965 μέ τούς υπέροχους ψαλμούς, όπου αναζητεί τή λύτρωση μέσα από τήν παιδική άγνότητα.

Πέρα από τά φιλοσοφικά αυτά έργα, πού τά μάζεψαν σε τρεις δίσκους, έκδόθηκε κι ένας άκόμα δίσκος. Περιλαμβάνει τή Σερενάτα για βιολί, έγχορδα καί κρουστά, ένα έργο γεμάτο δροσιά καί έπηρεασμένο από τούς ρυθμούς του Jazz, καί τό μπαλέττο Fancy Free, σε μουσική Jazz.

Όλους τούς δίσκους χαρακτηρίζει ή ποιότητα τής έγγραφής καί ή έρμηνεία πού γίνεται από τή σύγχρονη μουσική κορυφή. Σε όλους τούς δίσκους παίζει ή Φιλαρμονική του Ισραήλ, από τίς καλύτερες όρ-

χήστρες του κόσμου, μέ διευθυντή τόν ίδιο τόν Μπερσταΐν, πού άποδεικνύει για πολλοστή φορά τό ότι είναι μεγάλος μαέστρος.

Στήν πρώτη συμφωνία τραγουδά ή πασίγνωστη Κρίστα Λούντβιχ, σολίστ ποιότητας. Στή δεύτερη συμφωνία, πιάνο παίζει ό Λούκας Φός, κορυφαίος συνθέτης καί είδικός στήν έρμηνεία σύγχρονων έργων μέ θέσεις σε πολλά μουσικά πανεπιστήμια σ' όλο τόν κόσμο. Στήν τρίτη συμφωνία, σοπράνο εΐναι ή Μοντερά Καμπαλλέ, τακτική έρμηνεύτρια στή Σκάλα του Μιλάνου, στό Κόβεν Γκάρντεν καί μέ πολύ καλούς οίωνούς για νά μείνει στήν ιστορία. Στήν ίδια συμφωνία όμιλητής είναι ό Μίχαελ Βάγгер, μεγάλος Άγγλος ήθοποιός, μέ είδικότητα στό Σαίξπηρ. Στή Σερενάτα έχουμε σάν σολίστα ένα σολίστα μεγάλων δυνατοτήτων πού από τή στιγμή πού βγήκε στό προσκήνιο κατέλαβε τήν κορυφή στους νέους έκτελεστές καί θεωρείται στο επίπεδο του Άκκάρντο, του Τσούκερμαν καί του Πέρλμαν. Τό όνομά του είναι Ζίντον Κρέμερ καί μαζί μέ τόν Σπιβάκοφ είναι ό καλύτερος νέος Ρώσος βιολιστής.

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΒΟΛΟΥ

Γενική άποψη από τὰ ἐγκαίνια.

Τό Σάββατο, 25 Ὀκτωβρίου 1980, ἔγιναν στὸν Βόλο τὰ ἐγκαίνια τοῦ Κοινοτικοῦ Κέντρου τῆς ἐκεῖ Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητας. Στὴν ἐκδήλωση κλήθηκαν ἐκπρόσωποι τῶν Κεντρικῶν Ὄργανισμῶν, τῶν ἄλλων Κοινοτήτων καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Κοινότητας Βόλου. Παρέστησαν, ἐκ μέρους τοῦ ΚΙΣ ὁ πρόεδρος κ.

Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ Ραββῖνος κ. Ἡλ. Σαμπετάϊ, ἐκ μέρους τῆς κοινότητας Λαρίσης ὁ πρόεδρος κ. Ἐσδράς Μωυσῆς καὶ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ.κ. Μιζραχῆς καὶ Μαγρίζος μετὰ τῶν συζύγων των καὶ ἡ πλειονότητα τῶν μελῶν τῆς Κοινότητας Βόλου. Σχετικά τηλεγραφήματα ἀπέστειλαν οἱ Κοινότητες Ἀθη-

νῶν καὶ Χαλκίδας.

Κατὰ τὴν ἐναρξη τῶν ἐγκαίνιων ἐτοποθετήθη στὴν ἐξώθυρα τοῦ Κέντρου ἡ μεζουζά, ἀπὸ τὸν κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ. Κατόπιν μίλησε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κοινότητας Βόλου κ. Γαβριήλ Σαμπετάϊ, ὁ ὁποῖος, μεταξύ ἄλλων, ἀνέφερε ὅτι:

«Εἶναι ἡ τρίτη φορά πού δημιουργεῖται Λέσχη στὴν κοινότητά μας.

Τό 1938 δημιουργήθηκε μέ τίς φιλοδοξίες τῶν ἀειμνήστων Ἀνσ. Μουρτζούκου — Ἀσσέρ Δασκαλάκη καὶ ἄλλων μιά ὑποδειγματική Λέσχη σέ κτίριο τῆς περιοχῆς πού ἔγιναν πολλές ἐκδηλώσεις καὶ μέ συμμετοχή καὶ ἄλλων Κοινοτήτων. Ἡ λειτουργία αὐτῆς διακόπηκε ἀπ' τὸν πόλεμο τοῦ 1940.

Στά 1944 τότε ἡ Κοινότης μας ἀριθμοῦσε ἀρκετά μέλη καὶ ἀρκετά στελέχη. Δημιουργήθηκε Λέσχη στό κτίριο τῆς ὁδοῦ Καρτάλη, ὅπου ἡ νεολαία, ὁ σύλλογος κυριῶν, οἱ ἐπιτροπές τῆς Κοινότητας ἔδωσαν ἀρκετές χορευτικές συνεστιάσεις, διαλέξεις μαθήματα ἐβραϊκῆς καὶ πραγματοποιοῦσαν πολλές ἐκδηλώσεις.

Οἱ σεισμοὶ τοῦ 1955 διέκοψαν τὴν λειτουργία τῆς Λέσχης. Τά προβλήματα τότε πού προέκυψαν ἦταν σοβαρά καὶ ἐπείγοντα. Ξεπεράστηκαν ὅμως χάρις στὴν ἀδελφική συμπαράσταση τοῦ ΚΙΣ τῆς Α.Ι.Δ.Κ. C.I. Conference, τῶν ἀδελφῶν Κοινοτήτων καὶ κυρίως ἐκείνης τῆς Θεσσαλονίκης.

Σήμερα ξαναρχίζουμε μιά νέα προσπάθεια γιὰ τὴν λειτουργία τῆς Λέσχης ἀλλὰ ὑπὸ τελείως διαφορετικές συνθήκες. Τὰ μέλη μας ἔχουν λιγοστῆσει ἀπὸ τότε, οἱ συνθήκες ζωῆς ἐν γένει ἔχουν ἀλλάξει σημαντικά».

Ὁ ὁμιλητὴς κατέληξε ὅτι:

«Οἱ καιροὶ πέρασαν μέ πάμπολλα γεγονότα, πού σ' ὅλους μας εἶναι γνωστά. Ξαναβρισκόμαστε σήμερα στή ζωὴ καὶ ξαναδίνουμε τὸ παρόν μέ τὴ βεβαιότητα

ὅτι ἡ ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος θὰ μᾶς καθοδηγήσει στὸ μέλλον γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ συνεχίσουμε τὴν ἐβραϊκὴ παράδοση.

Πρέπει νὰ γίνῃ συνειδήση αὐτό, γιὰ ὅλους μας, γιατί ὅλοι μας λίγο πολύ **φέρουμε εὐθύνη** γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ὁμοθρήσκους καὶ κυριώτερα γιὰ τὰ παιδιά μας».

■ Τό λόγο πῆρε στὴν συνέχεια ὁ κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε τὴ χαρὰ, τὴν ἐκπληξη καὶ τὴ συγκίνησή του γιὰ τὸ ἔργο πού ἐπιτεύχθηκε καὶ ὑπογράμμισε τὴν ἀνάγκη ὑπάρξεως καὶ λειτουργίας τῶν Κοινοτικῶν Κέντρων στίς ἐπαρχιακές Κοινότητες. Τό ΚΙΣ ἐκτιμώντας τίς προσπάθειες αὐτές, διέθεσε τὸ ποσό τῶν 25.000 δρχ. γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ Κοινοτικοῦ Κέντρου.

■ Ὁ Ραββῖνος κ. Ἡλίας Σαμπετάϊ εἶπε: «Εὐχή καὶ προσδοκία ὅλων τῶν παρευρισκομένων ἀπὸψε ἐδῶ, εἶναι ὅπως, ἡ ὡραία καὶ ζεστή αὕτη Λέσχη ἀποτελέσει τὸ χωρὸ γιὰ ἐξίσου ζεστές καὶ λαμπρές συναντήσεις καὶ συνεστιάσεις. Δέν θὰ πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει, ὅμως, ὅτι αὐτός ὁ χώρος δέν ἀποτελεῖ παρὰ τὴν «κορνίζα» καὶ ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες τοῦ Βόλου θὰ ἀποτελέσουν καὶ θὰ προσδώσουν, μέ τὴν ποικίλη δράση τους, τὸ καθαυτοῦ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ φιλόξενου χώρου. Εἶθε ἡ αἴθουσα αὕτη νὰ γεμίζει ἀπὸ ἐκδηλώσεις, τὸ περιεχόμενο τῶν ὁποίων θὰ εἶναι ἀληθινὰ ἐβραϊκό.

Διανύουμε μιά κρίσιμη καὶ ἀποφασιστικὴ καμπὴ τῆς ἱστορίας μας. Εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίζουμε καὶ νὰ

αγωνισθοῦμε γιὰ τὴν ἐξύψωση τῆς ἐβραϊκῆς πνευματικῆς μας ὑπόστασης. Μόνο μὲ ἰσχυρό καὶ ἀπόρρητο τὸ ἑσωτερικό μας μέτωπο, μὲ ἀκλόνητες καὶ ἀπαρασάλευτες ἐβραϊκές πεποιθήσεις, θά μπορούσαμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε μὲ ἐπιτυχία τὰ ποικιλόμορφα καὶ πολυδιάστατα ἐξωτερικά μας προβλήματα, πρωτίτως δέ, τὸν προκλητικὰ ἀναδυόμενο νεοναζισμό.

Εἶθε, τέλος, ὁ χώρος αὐτός νὰ ἐμπνεύσει σέ ὅλους ὅσοι θά τὸν χρησιμοποιοῦν τὸ ἰδανικό τῆς ἐνότητας καὶ τῆς ὁμοψυχίας. «Ὅταν εἴμαστε ἐνωμένοι καὶ ἑσωτερικῶς ἰσχυροὶ ἔχουμε τὴ διαβεβαίωση τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν προγενεστέρων μας, ὅτι θά ἀντεπεξέλθουμε μὲ ἐπιτυχία τὴν παρούσα δύσκολη καμπή».

Τέλος μιλώντας ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος Λαρίσης κ. Εσδράς Μωϋσῆς συνεχάρη τὴ διοίκηση τῆς Ι.Κ. Βόλου γιὰ τὸ ἔργο, ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰτὶ παρίσταται μὲ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος Λαρίσης στὴν ἐκδήλωση κι ἐξέφρασε τὴν εὐχή τὸ Κέντρο νὰ ἐκπληρώσει τὸ σκοπὸ του.

Τέλος μίλησε γιὰ λίγο ὁ κ. Δαβὶδ Λεβὴς ποὺ ἀναφέρθηκε στὴν ἀνάγκη συσφίξεως τῶν σχέσεων, στὴ λειτουργία τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἀνάγκη προσελεύσεως τῶν μελῶν σ' αὐτό.

Μετὰ τὶς ὁμιλίες ἀναγνώστηκε ἐπιστολὴ τοῦ προέδρου τῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως Βόλου κ. Μωρίς Φρανσές ποὺ, ἀπουσιάζοντας ἐκτός Βόλου, δέν μπόρεσε νὰ παραστεί. Πρόσφερε δέ δρχ. 1000 σάν συμβολικὴ ἐνίσχυση τοῦ Κέντρου. Ἐπίσης ἡ κυρία Ρασέλ Πελοσώφ πρόσφερε δρχ. 1000 γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ.

Ἀκολούθησε προβολὴ ταινίας ἐβραϊκοῦ περιεχομένου καὶ συνεστίαση μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα ἐγκαρδιότητας κι ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Ἡ ὅλη γιορτὴ σημεῖωσε πλήρη ἐπιτυχία ἀπὸ πλευρᾶς προσελεύσεως καὶ ὁργανώσεως, στὴν ὁποία συντέλεσε ἡ ἐπιτροπὴ WIZO τῆς πόλης μας.

ΙΟΥΔΑΣ ΑΛΕΒΗ

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 13

καὶ ὁ μέγιστος τῶν Προφητῶν. Ἀλλ' εἰς μάτην! Ὁ Ποιητὴς ἀναφωνεῖ:

*Ἐκεῖ εἶν' ὁ τόπος τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Οἴκου!
Ἐκεῖ προσμένει ὁ ἄνθρωπος τὴν πληρωμὴ του!*

τουτέστι εἰς τὴν Σιών.

Δυστυχῶς οὐδὲν τὸ θετικὸν γνωρίζομεν ἐν σχέσει μὲ τὴν πορείαν τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεώς του ἐκ Δαμιέττης καὶ ἀκολουθῶς. Φαίνεται λίαν πιθανόν νὰ ἔφθασε σφῶς εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν, ἀλλ' ἡ ἐκεῖ διαμονή του δέν παρετάθη ἐπὶ πολὺ. Ἀβεβαιοτῆς καλύπτει τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του. Τὸν ποιητὴν ἐπανευρίσκουν τινὲς εἰς Τύρον καὶ Δαμασκόν, ὅπου αἱ Ἰσραηλτικαὶ κοινότητες τὸν ὑποδέχονται ἐνθουσιωδῶς. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην πόλιν ὁ Ἀλεβὴ γράφει, ἀπευθυνόμενος πρὸς φίλον του, συγκινητικώτατον ποίημα, ἐν τῷ ὁποίῳ διαφαίνεται ἡ πικρία καὶ ἡ ἀπογοήτευσις διὰ τὰ

διαψευσθέντα ὄνειρά του. Βαθεῖα συγκίνησις καταλαμβάνει τὸν ἀναγνώστην πρὸ τῆς ἀπαισιοδόξου κραυγῆς ἣτις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στήθους ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μόνον νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ μειδιᾷ ἐγνώριζεν ἄλλοτε. Ἐν Δαμασκῷ κροῦει δι' ὑστάτην φορὰν τὴν λύραν του, γιὰ νὰ θρηνήσῃ τὴν ἐκλειψιν τοῦ ἀρχαίου τῆς Σιών κάλλους καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ θεία αὐγὴ θέλει ἀνατελεῖ ἐπ' αὐτῆς εἰς προσεχέστατας ἡμέρας. Αἰφνης τὸ ἔνθεον ἄσμα διακόπτεται, τοῦ ποιητοῦ τὰ ἴχνη ἐξαφανίζονται. Ἡ λαϊκὴ φαντασία ἔπασεν ἐν τούτοις τὸν μῦθον τῆς: ὅτι δηλαδὴ ὁ ποιητὴς φθάσας πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἀγίας Πόλεως, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν γονυκλινῆς ἀπὸ πῆγγελλε κάποιον θρῆνον πρὸς τὴν Σιών, συνετρίβῃ ὑπὸ τὰς ὀπλὰς τοῦ ἱπποῦ ἐνὸς διερχομένου ἐκεῖθεν Ἀραβος (Σιαλσέλετ Ἀκαμπαλά). Ὡσαύτως δεικνύουσι τὸ μέρος τοῦ τάφου του εἰς τὸ χωρίον Καμποῦλ (Σεφέρ Γωχασεῖν τοῦ Ρ' Ἀβραάμ Ζαχούτ) ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνώνυμός τις ἐχάραξε τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

*Ἀναρωτᾷ ὁ ἄνθρωπος καὶ λέει: ποῦ πᾶν ν' ἀράξουν
Ἡ Χάρη κ' ἡ Σοφία, μαζὶ κ' ἡ Ταπεινοφροσύνη;
Κ' οἱ τρεῖς τοὺς σμίγουνε καὶ λέν: Νὰ ἐδῶ θέ νὰ μᾶς εὐρῆς
Ἀγκαλιασμένες καὶ τίς τρεῖς, μαζὶ μὲ τὸν Ἰούδα.*

Τὸ βιβλίον «Ἀκωζαρή» μετεφράσθη λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Buxtorf, γερμανιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ D. Cassel. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ ἔργον ἀριθμεῖ πολλὰς κλασσικὰς ἐκδόσεις.

† ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἀπό τὴ ζωὴ τῶν Κοινοτήτων

Δωρεὰ τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν δωρεὰς παλαιῶν βιβλίων καὶ κεντημάτων — καλυμμάτων τῆς Πεντατεύχου ἐκ μέρους τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων πρὸς τὴν Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, ὁ πρόεδρος τῆς τελευταίας κ. Κ. Φρόντζος ἀπέστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

«Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ ἐγὼ προσωπικά, σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν εὐγενικὴν προσφορὰν σας πρὸς τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο τῆς Ε.Η.Μ. 12 παλαιῶν βιβλίων καὶ 12 κεντημάτων — καλυμμάτων τῆς Πεντατεύχου.

Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ χειρονομία σας ἐκτιμήθηκε ἰδίαιτα καὶ ἡ παράκλησή σας νὰ γίνῃι στὴν προθήκη, εἰδικὴ μνεῖα, μὲ τὴν τοποθέτησιν διαφωτιστικῆς πινακίδος, εἶναι καθήκον καὶ ὑποχρέωσή μας. Ὡδὴ ὁ κ. Ἰωσήφ Μάτσας, μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, μᾶς παρέδωκε τὰ βιβλία καὶ τὰ κεντήματα».

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΥΡΙΩΝ ΑΒΙΒ

Στὰ πλαίσια τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἐκδηλώσεών τους

Άλληλογραφία

Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΑ

Ο κ. Λέων Ν. Μάτσας ξστειλε, από τις Ήνω-
μένες Πολιτείες, τήν παρακάτω έπιστολή στην έ-
φημερίδα «Νέα»:

«Θά σās παρακαλέσω νά δημοσιεύσετε τό κάτωθι
γράμμα μου υπό τόν τίτλο «Ο άντισημιτισμός δέν έ-
χει όρια».

Είς τό περιοδικόν «Χρονικά» όργανο του Κεντρι-
κού Ισραηλιτικού Συμβουλίου τής Ελλάδος, τεύχος
Όκτωβρίου 1980, άναδημοσιεύθηκε από τήν έφημε-
ρίδα σας τό κάτωθι:

...Διοικητής του στρατοπέδου Χαϊδαρίου ήλθε ό
Ραντόσκι, ένας δήμιος από τό Κίεβο. Ήταν Πολω-
νοεβραίος καί στό Κίεβο είχε γεμίσει μιά χαράδρα
πτώματα. Έβραίους δέν επέτρεπε στό άναρρωτήριο
του στρατοπέδου».

Αυτή ή ιστορία μου κάνει κατάπληξη. Είναι ιστορι-
κώς άποδεδειγμένο ότι οι Γερμανοί δέν έδωσαν ποτέ
στήν Ιεραρχία των στρατοπέδων θέσεις σοβαρές σέ
Έβραίους προδότες. Ο ρόλος τοιούτων Έβραίων πε-
ριωριζέτο σέ έργασίες βοηθητικές τύπου σάν «κάπο»
ή διερμηνέως, αλλά ούδέποτε ως άξιωματικοί καί ί-
διως στρατοπεδάρχοι στην Ελλάδα. Ούτε Σλάβοι
Πολωνοί ή Ρώσοι (συνεργάτες των Γερμανών) έγι-
ναν στρατοπεδάρχοι.

Είναι φανερό ότι ό άντισημιτισμός έχει τόσο βα-
θειές ρίζες καί συντονίζει κάθε τι κακό μέ τούς
Έβραίους, ώστε ακόμη καί οι ήρωικοί κρατούμενοι
του Χαϊδαριού δέν μπορούσαν νά φαντασθούν τίπο-
τε χειρότερο γιά τήν προέλευση του δημίου τους πα-
ρό ότι θά ήταν Έβραίος!!!

Αυτό είναι κάτι πού θά πρέπει νά προκαλέσει πι-
κρία καί λύπη σέ όλους μας, Χριστιανούς καί
Έβραίους».

οι Κυρίες τής ΑΒΙΒ Αθηνών όργάνωσαν, μέ πολλή έ-
πιτυχία, όμιλίες στην Αθήνα καί στη Χαλκίδα, μέ θέ-
μα: «Η Ιστορία του ύμνου τής Hatikva καί ή ζωή καί
τό έργο του Naphthal Herz Imber». Όμιλήτρια ήταν ή
κ. Άννα Μαΐς.

Ο Imber υπήρξε ό ποιητής του έθνικού ύμνου του
Ισραήλ καί ένας από τούς γνωστότερους Έβραίους
ποιητές του περασμένου αιώνα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΥ

Στό περιοδικό «Αντί» (7.11.1980) δημοσιεύ-
τηκε ή παρακάτω έπιστολή του κ. Άλκη Μοκά-
του από τό Κουάκι:

«Η άναβίωση του άντισημιτισμού στή Γερμανία
καί τή Γαλλία, όπου μικρές νεοναζιστικές όμάδες —
χρηματοδοτούμενες κατά τόν Jean Pierre Bloch,
πρόεδρο τής Διεθνούς Ένωσης του Φυλετισμού καί
Άντισημιτισμού από τή Λιβύη — προβαίνουν σ' έγ-
κληματικές ενέργειες κατά των Έβραίων, μέ άποκο-
ρύφωμα, παλιότερα, τή δολοφονία 8 Ισραηλινών ά-
θλητών κατά τούς Όλυμπιακούς του Μονάχου καί
σίμερα τήν επίθεση κατά τής συναγωγής του Παρι-
σιού μέ θύματα 4 νεκρούς καί πολλούς τραυματίες,
θά πρέπει νά οδηγήσει σέ μιά κινητοποίηση των συ-
νειδησεων όλων των άντιφασιστικών δυνάμεων (δη-
μοκρατών, σοσιαλιστών, κομμουνιστών κλπ.), πού
δέν είναι δυνατό νά δέχονται άδιαμαρτύρητα ό,τι τεκ-
ταίνεται ξανά είς βάρος του μαρτυρικού έβραϊκού
λαού.

Προπολεμικά, ή καταπολέμηση του άντισημιτι-
σμού αποτελούσε ένα από τά κύρια καθήκοντα των
άντιφασιστικών καί κομμουνιστικών όργανώσεων.
Σήμερα, δυστυχώς, λόγω τής πετρελαιοϊκής πολιτικής
καί ήθικης των μεγάλων καί μικρών δυνάμεων, ή κα-
ταπολέμηση αυτή έχει άτονήσει, τό τραγικό ΟΛΟ-
ΚΑΥΤΩΜΑ δέν άναφέρεται συχνά καί πολλοί ψευ-
τοεπαναστάτες συνταυτίζονται μέ τήν άντιεβραϊκή
πολιτική των κυβερνήσεων τους, σ' άντίθεση μέ ό-
ποιαδήποτε διεθνιστική άρχή.

Καί δέν είναι τυχαίο ότι αρκετές προβοκατόρικες
ψευτοεξτρεμιστικές μικροομάδες (λ.χ. ή R.A.F. πού ά-
γόραζε όπλα από τό νεοναζιστή Werner) βρίσκουν ά-
συλο καί παίρνουν ύλικά άνταλλάγματα από τούς δι-
χτάτορες καί βασιλιάδες όρισμένων άντικομμουνιστι-
κών χωρών τής Μ. Ανατολής, τραγουδώντας όχι τόν
ύμνο τής Διεθνούς (γιά νά μή δυσारेστήσουν τ' ά-
φεντικά τους), αλλά τόν ψαλμό «έν τή παλάμη καί ού-
τω βοηθωμεν», πάντοτε είς πλάγιον ήχο καί γίνονται
φερέφωνα μιās άντιεβραϊκής προπαγάνδας, πού ό-
μοιά της συναντούσαμε, παλιότερα, μόνο στά κείμενα
των Χίτλερ, Στράσσερ, Γκαϊμπελς κλπ.

Οι κίνδυνοι λοιπόν πού διαγράφονται στόν όρίζον-
τα γιά τό λαό του Όλοκαυτώματος καί των σοσιαλι-
στικών Κιμπούτζ (όπου πρωτοεφαρμόστηκε ή άρχή
τής αυτοδιαχείρισης, πού τήν ανακάλυψαν μετά πολ-
λές δεκαετίες όρισμένοι «θεωρητικοί»...) είναι όμοιοι
μ' αυτούς πού έβλεπε στή μπροσούρα του «Γιά τήν
Παγκόσμια Έπανάσταση» (1939) ό Λέων Τρότσκι.
Καί δέν είναι τυχαίο, επίσης, ότι στή χώρα μας, έκτός
από τά ύποβολιμαία άντιεβραϊκά δημοσιεύματα, βλέ-
πουμε στους τοίχους πολλών συνοικιών τή χιτλερική
σβάστικα, χωρίς νά ακούσουμε ποτέ νά συλλαμβάνε-
ται κανένας άπ' αυτούς πού τή γράφουν καί χωρίς νά
ένδιαφέρεται καμιά άρχή νά τή σβήσει».

Στό περιοδικό «Γυναικα» (19.11.1980) έδημοσιεύθησαν οι παρακάτω επιστολές:

Της κ. Σ. ΝΑΧΜΙΑ — Αθήνα:

«Κρατώ τ'ο γράμμα του κ. Χρήστου και της κ. Άννας Εύσταθίου. Είπα να μην απαντήσω. Ο χρόνος μου είναι λίγος, πολύτιμος, κουραστικός. Δουλειά, παιδιά, σπίτι, μαγανοπηγάδο. Έξ' άλλου γράμματα τόσο άκραία δέν αφήνουν περιθώρια για έξηγήσεις.

Ήθελα μόνο να σας πω πως βρέθηκα στο Ίσραήλ, και στίς δυο τραγικές περιπτώσεις.

Ή μιά ήταν όταν Παλαιστίνιοι τρομακράτες μπήκαν σ' ένα σχολείο του Μασαλάτ και σκότωσαν τά παιδιά στίς τάξεις τους. Είδα εκείνες τίς άλσφιασμένες μάνες νά τρέχουν σάν τρελές μετά πού βγάλανε τά σκοτωμένα παιδιά έξω. Ν' άγκαλιάζουν εκείνα τά αϊμόφυρτα μικρούλικά κορμάκια, μ' εκείνα τά ματάκια τά γεμάτα άπορία, πού σταμάτησαν νά κοιτάζουν σέ ώρα μηδέν.

Πρίν απ' αυτό είχα βρεθεί στο Τέλ Άβιβ στήν εκτέλεση των Όλυμπιονικιών του Ίσραήλ στο Μόναχο. Ήμουν σ' ένα λεωφορείο όταν τό ραδιόφωνο μετέδωσε τίς είδησεις. Είδα τόν κόσμο μετά τήν άναγγελία νά σπαράζει, νά θρηνηεί και νά τραντάζεται λές κι ό καθένας από αυτούς έχασε τόν άδελφό του, τό παιδί του. Δέν μπορώ νά γράψω τίποτα άλλο. Είμαι τόσο συγκλονισμένη ακόμα και τώρα πού άναγκαστικά τά θυμάμαι. Ή καρδιά μου ματώνει.

Τό μίσος φέρνει πάντα μίσος. Ό πόλεμος πόλεμο. Όλα ξεκινάνε από τό πώς μεγαλώνουμε τά παιδιά μας στα σπία μας. Άλλιώς θά πληρώνουμε γι' αυτό όλοι. Όχι μόνο οι Έβραίοι ή οι Μαύροι ή οι Άφρικανοί ή οι Εύρωπαίοι. Θά πληρώνουμε μέ δάκρυα, μέ πολύ πόνο, μέ άπελπισία, μέ πολέμους όλοι».

Του κ. ΙΑΚ. Μ. ΦΡΙΖΗ — Αθήνα:

«Είναι πολύ πικρό, νά μη θέλουν μερικοί νά καταλάβουν τήν αλήθεια της Ιστορίας και νά στηρίζουν τίς άπόψεις τους πάνω σέ έργα θρησκευτικής διδασκαλίας, σέ έργα κατηχητικά, πού δέν κατευθύνονται καθόλου από τήν Ιστορική αλήθεια.

Άς μη ξεχνούν ή κ. Άννα Εύσταθίου και ό κ. Π. Χρίστου ότι ή Σταύρωση μαθεύτηκε μονάχα από τά Εύαγγέλια. Όσο γιά τήν «άγανάκτησή» τους κατά του άντισιωνισμού, πρέπει νά ξέρουν πώς σήμερα οι άντισιωνίτες άλλαξαν άνομα, γιά εύνόητους λόγους και άποκαλούνται άντισιωνιστές. Έχοντας μάλιστα και σχετικό ψήφισμα του άραβοκρατούμενου ΟΗΕ πού συσχετίζει τό σιωνισμό μέ τό ρατσισμό. Άπ' όλα τά πνευματικά περιττώματα μέ τά όποια ή αντίδραση ρυπαίνει και δηλητηριάζει τό κοινωνικό έδαφος, τό πιό άηδές, τό πιό βρώμικο και τό πιό ήλίθιο είναι ό άντισιωνισμός, ή ό άντισιωνισμός όπως λέγεται σήμερα. Είναι τόσο βρώμικη και τόσο ήλίθια όλη αυτή ή υπόθεση του άντισιωνισμού, ώστε και αυτή ή δεξιά μέ πολλή δυσφορία άνέχεται τούς άντισιωνίτες στίς γραμμές της. Σήμερα οι άντισιωνίτες ή οι άντισιωνιστές παίρνουν έξέχουσα θέση στίς γραμμές του κέντρου και της άριστεράς, λόγω της «φιλίας» μέ τούς «δημοκράτες» των άραβικών χωρών. Θά σταθώ γιά λίγο στο τέλος του γράμματος του κ. Π. Χρίστου (σ' άλλα σημεία είναι άστείο ν' άσχοληθεί κανείς) πού γράφει ότι ό τόπος αυτός μās δέχθηκε και μās βοήθησε και πώς θά θέλαμε νά κόψουμε κομμάτια.

Όχι, κ. Χρίστου. Μάθετε επί τέλους ότι έδώ στήν Έλλάδα μας, δέν είμαστε φιλοξενούμενοι. Είμαστε πολίτες έλεύθεροι πού στρατεύομαστε και ξέρουμε νά δίνουμε τή

ζωή μας μέ χαρά γιά τήν έλευθερία και τήν τιμή αυτής της χώρας. Βρισκόμαστε στάν γαλανό αυτό τόπο αιώνες και ζούμε άρμονικά μέ τούς άδελφούς χριστιανούς. Μη θέλετε τώρα σείς μέ τόν άντιεβραϊσμό σας νά δηλητηριάσετε μιά ζωή αιώνων. Έξ' άλλου, εύτυχώς, τίς άπόψεις σας τίς έχουν άνθρωποι πού μετριούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού. Τελειώνοντας θέλω νά παραθέσω μιά προσευχή πού συνέταξε λίγο πρίν από τό θάνατό του ό Πάπας Ίωάννης 23ος: «Άντιλαμβανόμαστε τώρα πώς επί άναριθμητους αιώνες τά μάτια μας θάλωσαν και τυφλώθηκαν, ώστε νά μην είμαστε σέ θέση νά άναγνωρίσουμε πιά τό κάλλος του έκλεκτου σου λαού και νά μην άναγνωρίζουμε στο πρόσωπό του τά χαρακτηριστικά στοιχεία του πρωτότοκου άδελφού μας. Άντιλαμβανόμαστε πώς τά βλέφαρά μας σηματούτηκαν μέ τό σημάδι του Κάιν. Επί αιώνες ό Άβελ έκείτο στο αίμα και στα δάκρυα, διότι είχαμε ξεχάσει τήν άγάπη σου. Συγχώρεσέ μας γιά τήν κατάρα πού άδίκως έναποθέσαμε επί του όνόματος των Έβραίων. Συγχώρεσέ μας γι' αυτή μέ αυτή τήν κατάρα σέ σταυρώσαμε γιά δεύτερη φορά».

ΙΑΚΩΒΟΣ Μ. ΦΡΙΖΗΣ
Αθήνα

Ο ΕΒΡΑΪΣΜΟΣ ΤΗΣ κ. Σ. ΒΕΪΛ

Στόν «Σοφιστή», της έφημερίδας «Έλεύθερος Κόσμος», ό κ. Σ. ΕΣΚΕΝΑΖΗ έστειλε τήν παρακάτω επιστολή, πού δέν έδημοσιεύθη:

«Ορθή έπιλογή έκανες στίς άπόψεις της «άνήσυχης θρησκευτικής συνειδήσεως» του καιρού μας, της Σιμόν Βείλ. Τό μόνο πού δέν σημείωσες είναι ότι ή Βείλ διακηρύσσει τόν Έβραϊσμό της.

Ίσως δέν έννιωσες τήν άνάγκη αυτής της διευκρινήσεως μιά και είδες ότι ή Ίουδαϊκή και ή Χριστιανική φιλοσοφία και ήθική είναι τόσο παράλληλα κοντά.

Αυτή ή διαπίστωση άπευθύνεται στους κατά συνείδηση (και όχι κατ' έπάγγελμα) άντισιωνίτες».

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Ίσραήλ, 15 - 18 Ίουνίου 1981

Τό 1981 θά γίνει στο Ίσραήλ, υπό τήν αϊγίδα του Πρωθυπουργού της χώρας, παγκόσμια συγκέντρωση των θυμάτων του Έβραϊκού Όλοκαυτώματος.

Στή συγκέντρωση αυτή, πού θά διαρκέσει τέσσερις ήμέρες (15 - 18 Ίουνίου) θά γίνουν ειδικές έκδηλώσεις, μέ σκοπό τά θύματα νά ξαναθυμηθούν τό παρελθόν και νά έκδηλώσουν τήν πίστη και τήν άπόφασή τους, σάν έπιζώντων, νά άποτρέψουν στο μέλλον παρόμοια έθνική τραγωδία.

Κάθε συμμετέχων παρακαλείται νά έξει μαζί του κασέτα ή γραπτό κείμενο μέ τίς άναμνήσεις του από τά στρατόπεδα γιά νά κατατεθεί στα Άρχεία του Όργανισμού Yad Vashem.

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Καθημερινή: Ο Άρθουρος Ρουμπινστάιν βάλθηκε ν' αποδείξει πώς, αντίθετα απ' ό,τι λένε, υπάρχουν ακόμη κι εύτυχισμένοι Πολωνοί. Ακόμη, πού λέει ο λόγος, κι εύτυχισμένοι Πολωνοεβραίοι. Καί, πάντως, εύτυχισμένα γεράματα. Στά 94 του χρόνια ο εβραϊκής καταγωγής πιανίστας, πού γεννήθηκε στο Λότζ και διάλεξε την αμερικανική υπηκοότητα («ή μόνη χώρα όπου δεν κινδύνευα να μου θυμίζουν συνέχεια πώς είμαι Πολωνός και Έβραιος») παραδίδει, τούτες τις μέρες, διεθνώς, τόν τρίτο (άλλ' ίσως όχι και τόν τελευταίο) τόμο των απομνημονευμάτων του. Μέ τόν χαρούμενο τίτλο «Τά νεαρά μου γηρατειά» και τόν μελωδικό υπότιτλο «Κοντσέρτο της Ανάμνησης» ο σολίστ πού έρμήνευσε, ίσως όσο κανείς, τήν Πολωνέζα του Σοπέν, έκμυστρηύεται πώς, σέ κάθε της έκτέλεση, έκανε τό ίδιο φάλτσο. «Κανείς κριτικός δέν τό πήρε είδηση ποτέ» (31 - 10 - 1980).

Έστία: Αντιπροσωπεία των εβραϊκών σωματείων της Αργεντινής ανακοίνωσεν ότι πολλοί τάφοι εις τό Ισραηλιτικόν νεκροταφείον του Μπουένος Άϊρες έβεβηλώθησαν και επιτύμβιοι πλάκες έθραύσθησαν.

Ός ανέφερεν ή αντιπροσωπεία, «πρόκειται διά πράξεις νοσηρού αντισημιτισμού και έξοργιστικής προσβολής του πλέον στοιχειώδους σεβασμού πρός τόν άνθρωπον» (30 - 10 - 1980).

Ακρόπολις: Αϊμα και páλι στο Άστρο του Δαυίδ: Νεοναζιστική τρομοκρατία άπλώνεται στην Εύρώπη. Η έκρηξη στη συναγωγή του Παρισιού και οι αντίεβραϊκές βιαιότητες δείχνουν πράγματι ότι πάμε για άναγέννηση του Ρατσισμού; (5 - 11 - 1980).

Μεσημβρινή: Μέ τίτλο «Τά Άπαντα των Γερμανών θυμάτων των Ναζιστών» δημοσιεύει τά παρακάτω:

Τά «Άπαντα» των διωχθέντων από τούς Ναζί Γερμανών, εκδίδονται στή Γερμανία, μέ πρωταβουλία του όμοσπονδιακού ύπουργείου Έρευνών, τό Ίδρυμα Έβραίων Φυγάδων και ένα άμερικάνικο Ίνστιτούτο Έρευνών. Ό πρώτος τόμος είναι ήδη έτοιμος και περιλαμβάνει τά βιογραφικά στοιχεία 4.000 περίπου προσωπικοτήτων του πολιτικού και επιχειρηματικού κόσμου, πού άναγκάστηκαν τότε να έγκαταλείψουν τή ναζιστική Γερμανία.

Τό 1981 — 82 θα είναι έτοιμος ο δεύτερος τόμος, πού θα περιλαμβάνει έπιστήμονες, συγγραφείς και καλλιτέχνες.

Φυσικά σ' αυτή τήν άναφορά πρωτεύοντα θέση έχουν οι Έβραίοι, όπου 278.000 άναγκάστηκαν να έγκαταλείψουν τή Γερμανία επί Χίτλερ. Μόνον τό 1939, μετά τήν περίφημη «νύχτα των κρυστάλλων», έφυγαν 78.000 Γερμανοεβραίοι.

Από τά 4.000 πρόσωπα πού αναφέρονται στον πρώτο τιμητικό τόμο, μόνο τό 46 % επέστρεψε στή Γερμανία, μετά τήν κατάργηση του Χιτλερισμού. Ένα 9 % πέθανε στην έξορία, ενώ 13 % συνεληφθηκε από τήν Γκεστάπο στα πλαίσια μυστικών άποστολών πού είχαν αναλάβει. Οι αύτοεξόριστοι ξεχάστηκαν μετά τόν πόλεμο και κάποιο ένδιαφέρον παρέμεινε μέχρι σήμερα ζωντανό μόνο για τήν λεγόμενη «λογοτεχνία των έμικρέδων». Έτσι, όλο αυτό τό σκοτεινό κεφάλαιο της σύγχρονης γερμανικής Ιστορίας, παρέμεινε άνεξερεύνητο μέχρι τή δημοσίευση του πρώτου αυτού τιμητικού τόμου». (21 - 11 - 1980).

Νέα: Οι νεοναζί στην Άγγλία ξεμυτίζουν κι απειλούν (25 - 11 - 1980).

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Καθημερινή: Μέ τίτλο «Αύξηση κατά 28% των Ισραηλινών εξαγωγών στην Έλλάδα», δημοσιεύει τά παρακάτω:

«Τρανταεπτά Ισραηλινές εταιρίες μέ 45 προϊόντα συμμετέχουν φέτος στην έκθεση INTEΞ '80 στο Ζάππειο.

Όπως δήλωσε ο κ. Ρόνι Τάλ, έμπορικός ακόλουθος του Ισραήλ στην Έλλάδα, σέ συνέντευξη Τύπου πού δόθηκε στο περίπτερο της Έκθέσεως, ή συμμετοχή αυτή άντιπροσωπεύει τή μεγαλύτερη πού έχει γίνει ποτέ από τό Ισραήλ σ' έκθεση στην Έλλάδα, καθώς επίσης και τή μεγαλύτερη διεθνή συμμετοχή της INTEΞ.

Τά τρία τελευταία χρόνια, τόνισε ο κ. Τάλ, τό Ισραηλινό περίπτερο στην έκθεση INTEΞ άποτελεί τόν καθρέφτη της πορείας των έμπορικών σχέσεων Έλλάδος — Ισραήλ, σέ μηχανολογικό έξοπλισμό. Τό 1978 υπήρχαν μόνο τρία περίπτερα. Τό 1979 20 και τό 1980 37. Άντιστοίχως οι εξαγωγές του Ισραήλ στην Έλλάδα σέ μεταλλικά και βιομηχανικά προϊόντα, ηλεκτρονικού και ηλεκτρικού έξοπλισμού ήταν τό 1978 8,3 εκατ. δολλ., τό 1979 15,3 εκατ. δολλ. και τό σ' 7μηνιο 1980 10,1 εκατ. δολλ.

Συνολικά έξάλλου οι εξαγωγές του Ισραήλ στην Έλλάδα, εκτός των ύποπροϊόντων του πετρελαίου, έφθασαν τό 1978 39,3 εκατ. δολλ. και τό 1979 51,4 εκατ. δολλ.

Άντιστοίχως ή άξία των έλληνικών εξαγωγών στο Ισραήλ άνήλθε από 11,9 εκατ. δολλ. τό 1978 σέ 17,1 εκατ. δολλ. τό 1979 και 12,3 εκατ. δολλ. τό σ' 7μηνιο του 1980.

Ίσραηλιτική Κοινότητα γιορτάζει τήν 800ή Έπέτειο

Βόννη: Η τοπική Ίσραηλιτική Κοινότητα γιόρτασε την 800ή επέτειο από της εγκαθιδρύσεώς της. Έγγραφες αναφορές για την εβραϊκή παρουσία στην πόλη αυτή χρονολογούνται από το 1180, σύμφωνα με την μαρτυρία ενός πρόσφατα άνευρεθέντος έγγραφου στο Δημοτικό Αρχείο όπου αναφέρεται πώς κατ' εκείνο το έτος κατελογίσθηκαν διάφορα πρόστιμα σέ ντόπιους Έβραίους.

Σύμφωνα με τούς ειδικούς οι Έβραιοι ενδέχεται νά έζησαν στη Βόννη και πρό της ημερομηνίας αυτής. Οι ίδιοι σημειώνουν πώς σ' άλλο έγγραφο, σχετικό μέ την Ιστορία της περιοχής, αναφέρεται ότι τό 1096 όρισμένοι Έβραίοι, προσπαθώντας νά διασωθούν από τούς Σταυροφόρους και μή έχοντας άλλη διέξοδο, αυτόκτόνησαν στην περιοχή Ahnweiler.

Πρό του Ναζιστικού καθεστώτος ζούσαν εκεί 1.000 περίπου Ίσραηλίτες. Μόνο λίγοι διεσώθησαν. Σήμερα, ή Ίσραηλιτική Κοινότητα της Δυτικογερμανικής πρωτεύουσας αριθμεί 180 περίπου μέλη.

Έπιστήμονες άπ' όλον τόν κόσμο μοιράζονται βραβεία

Ίερουσαλήμ: Δέκα έπιφανείς έπιστήμονες άπ' όλο τόν κόσμο μοιράσθηκαν τό άπό 100.000 δολάρια κάθε βραβείον του Ίδρύματος Wolf, πού είναι ό Ίσραηλινός Θεσμός του άντιστοίχου του βραβείου Νόμπελ. Η τελετή άπονομής των βραβείων έλαβε χώραν στην Κνέσσσετ, τό Ίσραηλινό Κοινοβούλιο.

Γιά πρώτη φορά μεταξύ των βραβευμένων ήταν και ένας Ίσραηλινός, ό Καθηγητής Leo Sachs, του Τεχνολογικού Ίνστιτούτου Βάϊτσμαν, ό όποιος μαζί μέ τούς Βρε-

ναούς Lesar Milstein, FRS, άπό τό Καίμπριτζ και Δρ. James Cameron, του Ίατρικού Συμβουλίου Έρευνών του Λονδίνου, μοιράσθηκαν τό βραβείον της Ιατρικής.

Τά βραβεία χημείας, φυσικής και γεωπωνικής έδόθησαν σέ Άμερικανούς και τό βραβείο μαθηματικών τό έλαβαν άπό κοινού, ό καθηγητής Henri Larfan άπό τή γαλλία και ό καθηγητής Andrei Kolmogorov, του Κρατικού Πανεπιστημίου Μόσχας.

Τό Ίδρυμα Wolt ίδρύθηκε άπό τόν K. Ricardo Wolt, έναν πρώην Γερmano - Έβραίο εκατομμυριούχο, ό όποιος σήμερα ζεί στό Ίσραήλ.

Η Έκατονταετηρίδα του Νεκροταφείου της Weissensee

Άνατολικό Βερολίνο: Μέ ειδική τελετή, στην όποία παρευρέθηκαν Ίσραηλίτες και μή Ίσραηλίτες εκπρόσωποι, συμπεριλαμβανομένων του Άνατολικογερμανού ύπουργού επί των Έκκλησιαστικών Υποθέσεων και του προέδρου της Ίσραηλιτικής Κοινότητας Δυτικού Βερολίνου, μνημονεύτηκε άπό τήν τοπική Ίσραηλιτική Κοινότητα ή 100ή επέτειος της εγκαθιδρύσεως του νεκροταφείου της Weissensee. Τοúτο άποτελεί ένα άπό τά μεγαλύτερα Έβραϊκά νεκροταφεία στην Εύρώπη. Μεταξύ των ένταφισμένων έδώ είναι, ό ζωγράφος Lesser Ury, ό εκδότης Rudolf Mosse, ό δημοσιογράφος Theodor Wolff, και ό Ραββίνος Martin Riesenburger, Ραββίνος της Ίσραηλιτικής Κοινότητας Άνατολικού Βερολίνου, ό όποιος απέθανε τό 1965.

Έκτοτε οι Ίσραηλιτικές Κοινότητες της Λαϊκής Δημοκρατίας της Άνατολικής Γερμανίας στερούνται Ραββίνου.

Οι προϋποθέσεις αναπτύξεως του έλληνο-ισραηλινού έμπορίου, κατέληξε ό κ. Τάλ, θεωρούνται ευμενείς διότι:

● Οι δύο χώρες βρίσκονται γεωγραφικά τόσο κοντά, ώστε μπορούν νά είναι φυσικοί συνεργάτες, ή μικρή άπόσταση μειώνει τά έξοδα μεταφοράς και ασφάλειας και ένθαρρύνει τής άμοιβαίες έπισκέψεις των έπιχειρηματιών.

● Τό κλίμα μοιάζει επίσης πάρα πολύ μέ της Ελλάδος, συντείνει ώστε νά παράγονται προϊόντα πού ταιριάζουν στις συγκεκριμένες κλιματολογικές συνθήκες της Ελλάδος, όπως π.χ. συστήματα ήλιακής ενέργειας και κλιματισμού». (14 - 11 - 1980).

Πρωϊνά Νέα (Ίωαννίνων): Έντυπώσεις άπό ταξίδι στό Ίσραήλ της διευθύντριας της έφημερίδος κ. Άρετής Μάλαμα (24 - 28/8/1980).

Έστία: Τό μηνιαϊόν λογοτεχνικών περιοδικόν του Ίσραήλ «Λογοτεχνικά Τετράδια», άφιέρωσε τό τελευταϊον τεύχος του εις τήν Ελλάδα περιλαμβάνει δε ποιήματα του Όμήρου, Καβάφη, Ρίτσου, Έλύτη και Σεφέρη μεταφρασμένα άπό τόν κ. Μπρονόφσκυ, ένα άρθρο περί των έπιχειρημάτων του Άριστοτέλους και Πλάτωνος επί της άξίας της Τέχνης, του Νατάν Σπήγκελ, μίαν ανάλυσιν του Η. Ρόζεν, μέ θέμα τήν εβραϊκήν γλώσσαν και τήν σχέσηιν της μέ τήν έλληνικήν διανόησιν κ.ά. (17 - 11 - 1980).

Έλευθερία (Λαρίσης): Βαρυσήμαντο άρθρο του κ. Έσδρά Μωϋσή μέ τίτλο «Έχει δικαίωμα τό Ίσραήλ νά ύπάρχει σάν Κράτος άνεξάρτητο και κυρίαρχο». (21 - 11 - 1980).

Κερκυραϊκό αναμνηστικό Μετάλλιο

Ίερουσαλήμ: Τό πρώτο Ίσραηλινό αναμνηστικό μετάλλιο ἐπ' εὐκαιρία τῆς κυκλοφορίας τοῦ νέου κρατικοῦ νομίσματος «Σέκελ», ποῦ ἐκυκλοφόρησε τόν περασμένο Νοέμβριο, ἀναφέρεται στό Χανουκά καί ἀπεικονίζει μιά Χανουκία τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπό τήν νῆσο Κέρκυ-

ρα. Τό μετάλλιο εἶναι ἀφιερωμένο στίς 500 Ἑβραϊκές οἰκογένειες ποῦ ζοῦσαν σ' αὐτό τό ἑλληνικό νησί καί οἱ περισσότερες ἀπό τίς ὁποῖες χάθηκαν κατά τήν διάρκεια τῆς Ναζιστικής κατοχῆς, κατά τόν β' παγκόσμιο πόλεμο.

Ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότης Ἀνατολικῷ Βερολίνου ἐπιχορηγεῖ τήν Κοινότητα ἐτησίως μέ τό ποσό τῶν £ 35.000, γιά τήν συντήρηση καί προστασία αὐτοῦ τοῦ Νεκροταφείου.

Εὐρωπαῖοι Ἰσραηλίτες ἡγέτες συναντοῦν Εὐρώ - Βουλευτές

Στρασβούργο: Ἡ ἡγεσία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἑβραϊσμοῦ συναντήθηκε πρόσφατα μέ μέλη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου. Περισσότεροι ἀπό 50 βουλευτές, ὧν τῶν πολιτικῶν ὁμάδων καί τῶν ἑννέα κρατῶν τῆς Κοινότητος, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Βουλευτοῦ κ. Tom Normanton (Ἡν. Βασίλειο), δέχθηκαν ἀντιπροσωπεία, ὑπό τόν Βαρῶνο Alai de Rothschild, ἐκπροσωποῦσα τίς Ἰσραηλιτικές Κοινότητες τῶν ἑννέα κρατῶν μελῶν τῆς Κοινότητος.

Ἀρχικά ὁ κ. de Rothschild ἐξέφρασε τήν βαθειά ἀνησυχία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἑβραϊσμοῦ σχετικά μέ ὁρισμένες ἀπόψεις τῆς διακηρύξεως τῆς Διασκέψεως τῆς Βενετίας (13.6.80), ἰδιαίτερα δέ τήν ἀναφορά τῆς προτεινομένης συνδέσεως τῆς P.L.O. στίς διαδικασίες εἰρηνεύσεως.

Κατά τήν συνάντηση ἐγίνε πλήρης καί ἐλικοκρινής ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξε ἡ ὁμόφωνη συμφωνία πῶς οἱ ἐπαφές μεταξύ τῶν Εὐρωπαίων Ἰσραηλιτῶν ἡγετῶν καί τῶν Εὐρώ - Βουλευτῶν θά πρέπει νά συνεχισθοῦν.

Ὁ Mugabe ὁπαδός τῆς ιδέας τῶν Κιμπούτς

Γενεύη: Ὁ κ. Robert Mugabe, Πρωθυπουργός τῆς Ζιμπάβου, ἐξέφραζε πρόσφατα τήν μεγάλη ἐκτίμησή του γιά τὰ Κιμπούτς, σάν πρότυπο Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Σέ συνέντευξή του πρὸς τό Σουηδικό περιοδικό «Con-

tact with Sweden», στήν ἔδρα τῶν ἐκεῖ γραφείων τοῦ ΟΗΕ, ὁ κ. Magube τόνισε ὅτι ἡ μεταρρύθμιση τῶν σχετιζομένων μέ τή γῆ διατάξεων κατέχει ὑψηλή προτεραιότητα στήν οἰκονομική ἀναδιάρθρωση τῆς χώρας του καί ὅτι ἡ Κυβέρνησή του σκοπεύει στή δημιουργία ἀγροτικῶν - γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

«Ἐάν μοιράσουμε τήν γῆ, δέν μπορούμε νά τό πράξουμε ἐπὶ τῆς βάσεως τῶν ἀτόμων σάν ἀνεξαρτήτων μονάδων. Τοῦτο εἶναι δύσκολο. Πῶς εἶναι δυνατόν νά βοηθηθεῖς τόν κάθε ἀγρότη ἐπὶ ἀτομικῆς βάσεως; Πρέπει νά τοὺς ἐνώσουμε... ἀλλά, βεβαίως, ἀπεχθάνομαι κάθε καταναγκασμό. Γιά λόγους ἀρχῆς ἀντιτίθεμαι στίς δικτατορικές μεθόδους. Ἐν τούτοις, ὅμως, τὰ άτομα πρέπει νά συννενοῦν βάση κάποιας ἀρχῆς, ἴσως, ὅπως στό Ἰσραήλ», διακήρυξε.

Τό Ἰσραήλ, εἶπε, δέν εἶναι μία κομμουνιστική χώρα, ὅμως, ἔχει βιώσιμες συνεργατικές ἐνώσεις, τὰ Κιμπούτς.

Ἑνώσις Ἀσιατικῶν Κοινοτήτων

Χόνγκ Κόγκ: Στήν πρόσφατα διεξαχθεῖσα Διάσκεψη τῶν Ἀσιατικῶν Ἰσραηλιτικῶν Κοινοτήτων στό Χόνγκ Κόγκ, ἀποφασίσθηκε ἡ δημιουργία ἑνὸς οργανισμοῦ γιά τήν συνεργασία τῶν Κοινοτήτων στοὺς τομεῖς τῆς ἐβραϊκῆς ἐκπαίδευσσεως, τίς πολιτικές καί ἄλλες δραστηριότητες. Ἡ Asia Rasific Jewish Association (Ar'ja) προγραμματίζει ἐπὶ περιφερειακοῦ ἐπιπέδου, τήν κυκλοφορία ἐνημερωτικοῦ δελτίου, ὁργάνωση κατασκηνώσεων καί λοιπές δραστηριότητες γιά τήν νεολαία, τήν πρόσκληση διακεκριμένων Ἑβραίων ἐκπαιδευτικῶν καί δημοσίων ἀνδρῶν κ.ἀ. Ἡ Ἑνωσις θά ἐδρεύει στήν Αὐστραλία ὑπὸ τήν αἰγίδα τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Αὐστραλιανοῦ Ἑβραϊσμοῦ, τό ὁποῖο συνδέεται στενά μέ τό Παγκόσμιο Ἑβραϊκό Συνέδριο.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)